

แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรม
ของ
นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)
และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข
จังหวัดชัยภูมิ

แนวทางการปฏิบัติงานบริการทันตกรรม

ของ

นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)

และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข

จังหวัดชัยภูมิ

เพื่อรองรับ

- ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยบุคคลซึ่งกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น หรือสภาอากาศไทย มอบหมายให้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ซึ่ง เป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2539

- ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยบุคคลซึ่งกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น หรือสภาอากาศไทย มอบหมายให้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

- ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยบุคคลซึ่งกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น หรือสภาอากาศไทย มอบหมายให้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559

คำนำ

กลุ่มงานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการกำกับ ติดตามการดำเนินงานทันตสาธารณสุขของหน่วยงานในสังกัดได้แก่ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและศูนย์สุขภาพชุมชน การดำเนินงานด้านทันตสาธารณสุข บุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานคือ ทันตแพทย์ นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข ปัจจุบัน นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขได้มีการกระจาย ให้บริการทันตกรรมและทันตสาธารณสุขในสถานบริการทุกระดับ โดยมีระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานของนักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข) และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข 3 ฉบับ ได้แก่

1. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยบุคคลซึ่งกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น หรือสภาอากาศไทย มอบหมายให้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2539
2. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยบุคคลซึ่งกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น หรือสภาอากาศไทย มอบหมายให้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559
3. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยบุคคลซึ่งกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น หรือสภาอากาศไทย มอบหมายให้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559

ดังนั้น เพื่อให้การบริการทันตกรรมและการดำเนินงานทันตสาธารณสุขเป็นไปด้วย ความปลอดภัยและถูกต้อง สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงสาธารณสุขดังกล่าว กลุ่มงานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ จึงได้จัดทำแนวทางการปฏิบัติงานบริการ ทันตกรรมของนักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข) และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้ปฏิบัติงานทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และการกำกับให้คำปรึกษาแก่นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีและเป็นประโยชน์สืบไป

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
1. แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรมป้องกัน	
1.1. งานส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพกลุ่มหญิงตั้งครรภ์	6
1.2. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในคลินิกเด็กดี	7
1.3. การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันโรคฟันผุ	12
1.4. การเคลือบหลุมและร่องฟัน	13
2. แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรมบำบัดฉุกเฉิน	
2.1. การตรวจประเมิน และให้การรักษาเบื้องต้น	15
2.2. การช่วยเหลือผู้ป่วยเบื้องต้น	16
2.3. การคัดแยกโรคทางระบบและการส่งต่อผู้ป่วย	17
3. แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรมบำบัด(การรักษาทางทันตกรรม)	
3.1. โรคและรอยโรคที่นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข) และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขต้องวินิจฉัยได้	29
3.2. แนวทางการอุดฟัน	37
3.3. แนวทางการถอนฟัน	38
3.4. แนวทางปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์	40
4. แนวทางการกำกับการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมของนักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข) และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข	43
ภาคผนวก	
การประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ	48
การจัดระดับสภาพร่างกายผู้ป่วยของสมาคมวิสัญญีวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา(ASA) ปี พ.ศ.2557	50
การจัดกลุ่มโรคเหงือกตามสมาคมปริทันตวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา	51
การจัดกลุ่มโรคปริทันต์ตามสมาคมปริทันตวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา	52
ปริมาณยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ที่แนะนำ	53
เอกสารอ้างอิง	

แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรมป้องกัน

-

แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพ

1.งานส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพกลุ่มหญิงตั้งครรภ์

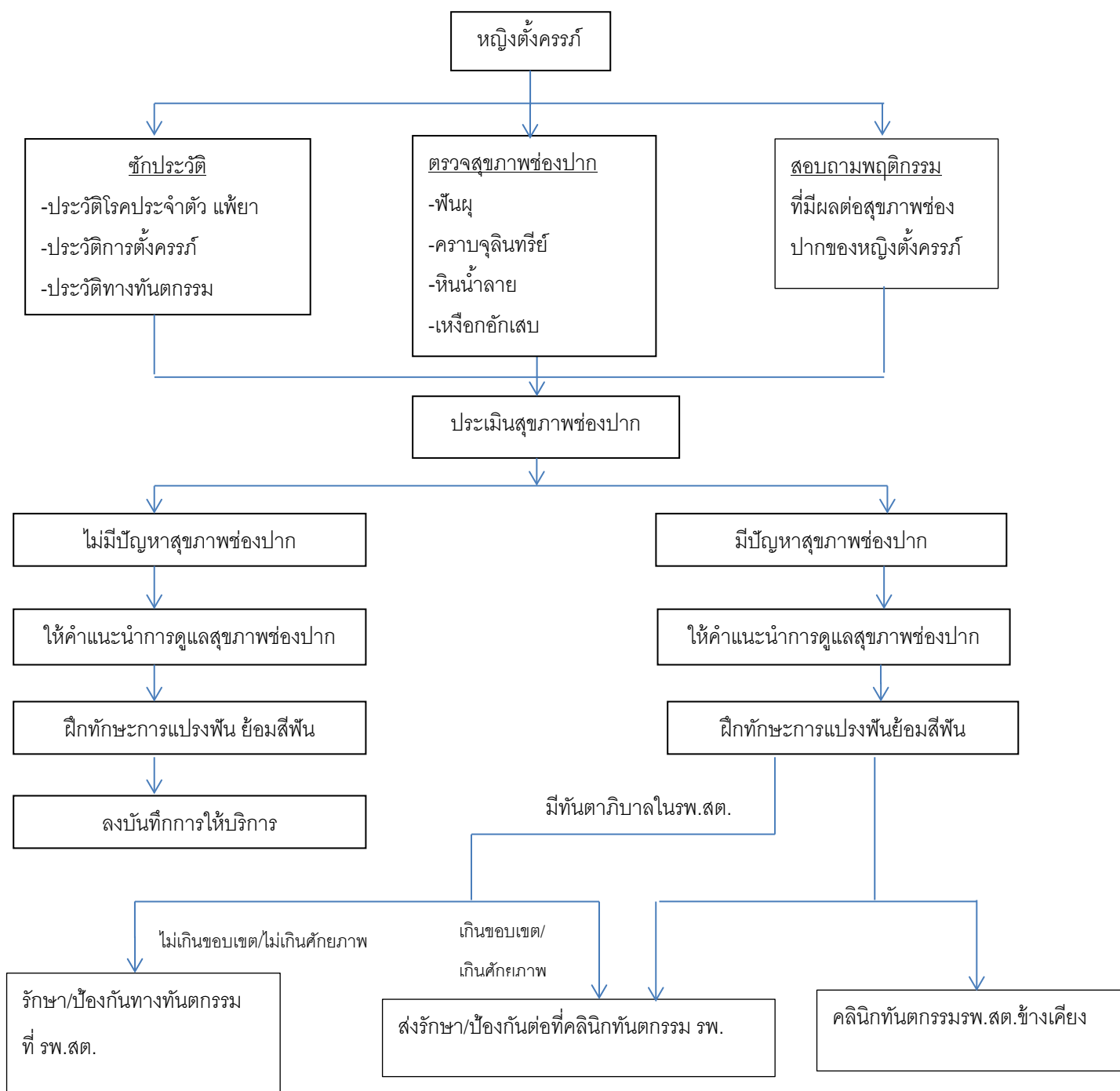
1.1 ตรวจสุขภาพช่องปากให้แก่หญิงตั้งครรภ์ทุกรายในครั้งแรกที่มาฝากครรภ์ ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปาก และฝึกทักษะการแปรงฟัน และย้อมสีฟัน การใช้ไหมขัดฟัน

1.2 นัดหมายหญิงตั้งครรภ์ที่พบปัญหาโรคในช่องปากมารับบริการแก้ไขปัญหาในช่วงไตรมาสที่ 2 ของการตั้งครรภ์ (4-6 เดือน)

1.3 ช่วงอายุครรภ์ 4-6 เดือน ให้บริการทันตกรรมแก่หญิงตั้งครรภ์ตามความเหมาะสมของสภาพช่องปากแต่ละบุคคล พร้อมกับฝึกปฏิบัติการแปรงฟันและย้อมสีฟัน

1.4 ช่วงหลังคลอดบุตร เยี่ยมบ้านร่วมกับทีม PCC/รพช./รพ.สต./อสม./ทีมพัฒนาเด็กและครอบครัวเพื่อติดตามและให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปาก

การจัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงตั้งครรภ์

2.แนวทางการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในคลินิกเด็กดี

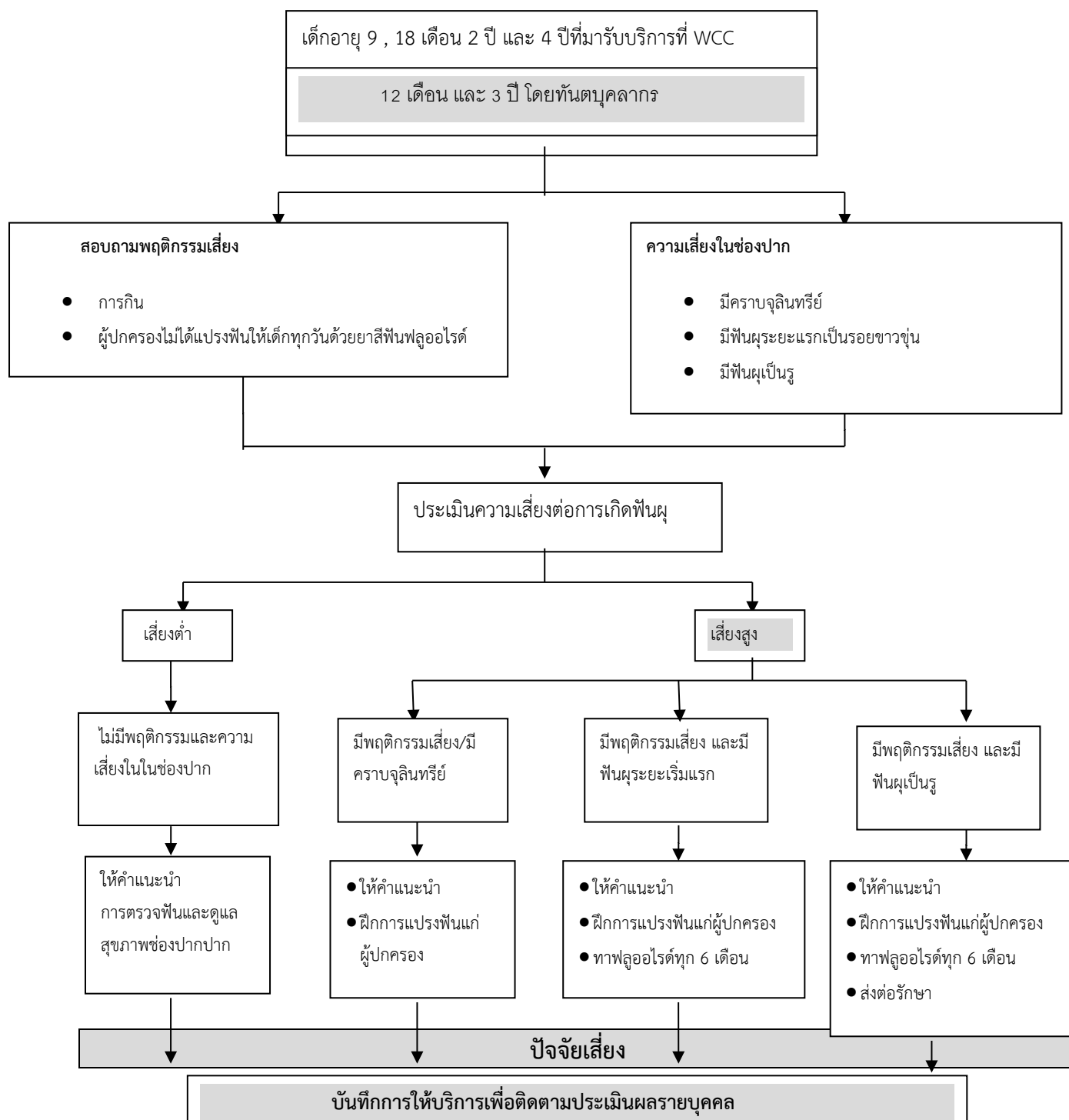
1. ตรวจช่องปากและประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ ในเด็กอายุ 9 เดือน 18 เดือน 2 ปี และ 4 ปี (ในรพ.สต.ที่ ไม่มีทันตบุคลากร) และส่งต่อพบทันตบุคลากร ในเด็กอายุ 12 เดือน และ 3 ปี

1.1 ตรวจดูคราบจุลินทรีย์และตรวจฟันผุ

1.2 สอบถามพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการกินอาหารของเด็ก และ การแปรงฟันให้เด็ก/การได้รับฟลูออไรด์

1.3 ประเมินความเสี่ยงต่อฟันผุและให้คำแนะนำในการป้องกันและรักษา

แนวทางการประเมินความเสี่ยงเพื่อการเฝ้าระวัง

การกิน	การแปรงฟัน	สภาพในช่องปาก
<ul style="list-style-type: none"> ▪ กินนมหวาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ปกครองไม่ได้แปรงฟันให้เด็กทุกวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ 	❖ มีคราบจุลินทรีย์เห็นชัดเจน
<ul style="list-style-type: none"> ▪ กินนมมื่อตึกเมื่ออายุ > 6 เดือน 		❖ พบรอยขาวขุ่นบนผิวฟัน
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ดูนมขวดเมื่ออายุ > 1ปี 		❖ มีฟันผุ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ หลับคาขวดนม 		❖ มีความผิดปกติของผิวฟัน
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ใส่เครื่องดื่มรสหวาน/น้ำผลไม้หรืออาหารอื่นๆในขวดให้เด็กดูด 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ กินอาหารประเภทแป้ง/น้ำตาลระหว่างมื่อ > 2 ครั้งต่อวัน 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ใช้ช้อนหรือถ้วยน้ำเป็อนน้ำลายร่วมกับผู้อื่น 		

2. ให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปากแก่ผู้ปกครอง

2.1 การกินอาหาร

- แม่ควรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว6 เดือน และเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปควบคู่กับอาหารตามวัยจนลูกอายุครบ2 ปี
- หลัง 6 เดือน เด็กเริ่มมีฟันขึ้น เริ่มให้อาหารตามวัย
 - ควรให้ลูกเลิกนมมื่อตึก
 - หากไม่สามารถให้นมแม่ต่อไปได้ควรเลือกนมผสมรสจืดให้เด็กไม่ควรให้นมหวานกับเด็กเพราะจะทำให้เด็กติดหวาน
 - ไม่ควรให้เด็กหลับคาขวด เนื่องจากขณะหลับมีการหลั่งน้ำลายน้อย นมที่ค้างในช่องปากจะเป็นอาหารที่ทำให้เกิดฟันผุได้ง่าย
 - ฝึกให้เด็กดื่มนมจากถ้วย เพื่อจะเลิกนมขวดเมื่ออายุไม่เกิน1 ปีครึ่ง
 - ไม่ใส่เครื่องดื่มที่มีรสหวาน หรือน้ำผลไม้หรืออาหารอื่นในขวดให้เด็กดูด
- เลือกอาหารที่มีคุณค่าให้กับเด็ก ไม่ให้อาหารที่มีส่วนผสมของน้ำตาล เกือบมากเกินควร และไม่ควรมีสารปรุงแต่งรส
- อาหารระหว่างมื่อไม่เกิน 2 ครั้งต่อวัน และควรเป็นผักผลไม้หรือนมจืด หลีกเลี่ยงการให้ขนมหวาน น้ำอัดลมเป็นอาหารระหว่างมื่อ
- ฝึกเด็กกินเป็นเวลา ไม่กินจุบจิบ และให้กินน้ำตามหลังอาหารทุกครั้ง

- หลีกเลี่ยงการแพร่เชื้อที่ทำให้เกิดฟันผุทางน้ำลาย เช่น การเคี้ยวอาหารป้อนเด็ก การชิมอาหาร การใช้ช้อน หรือถ้วยน้ำ ร่วมกับเด็ก

2.2 แนะนำการทำความสะอาดช่องปากและการตรวจฟันแก่ผู้ปกครอง

- เช็ดช่องปากเด็กด้วยผ้าชุบน้ำสะอาดวันละ 2 ครั้ง ตั้งแต่ยังไม่ขึ้นฟันขึ้นเพื่อทำความสะอาดช่องปาก ทำให้เด็กเกิดความเคยชินและให้ความร่วมมือในการแปรงฟัน
- เมื่อเด็กเริ่มมีฟันขึ้นแปรงฟันให้เด็ก วันละ 2 ครั้ง ด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์และขนแปรงพอขึ้น ผู้ปกครองนั่งฟันให้เด็กนอนหนุนตัก หรือนั่งบนเก้าอี้ให้เด็กยืนหันหลังให้ ถ้าเด็กตื่นใช้ขาควบคุมแขน และขาของเด็กไว้ให้นิ่ง ใช้นิ้วแหวกกระพุ้งแก้มเด็ก เพื่อให้มองเห็นฟันที่จะแปรงได้ชัดเจนวางขนแปรงตั้งฉากกับตัวฟันให้ขนแปรงคลุมถึงบริเวณคอฟัน ขยับแปรงไปมาสั้นๆ บริเวณละ 10 ครั้ง จึงเปลี่ยนที่ใหม่ให้ทับซ้อนกับบริเวณเดิมเล็กน้อย ขยับไปเรื่อยๆ จนครบทุกซี่ทั้งด้านในและด้านนอก แล้วนำผ้าสะอาดเช็ดยาสีฟันออกเมื่อเด็กอายุ 2-3 ปีฝึกให้เด็กแปรงฟันเอง แต่เด็กยังไม่สามารถแปรงฟันได้สะอาด ผู้ปกครองยังควรแปรงซ้ำ ให้จนเด็กอายุประมาณ 7-8 ปีหรือเมื่อเด็กสามารถผูกเชือกร้อยเท้าเป็นโบว์ได้
- ผู้ปกครองควรตรวจฟันลูกเดือนละครั้ง และพาลูกมาตรวจฟันตามนัดทุกครั้งถ้าพบฟันผุระยะแรกเป็นรอยขาวขุ่นควรแจ้งทันตบุคลากรเพื่อทาฟลูออไรด์วาร์นิชป้องกันการลุกลาม

3. ฝึกผู้ปกครองแปรงฟันจริงในปากเด็ก

4. การป้องกันฟันผุและการรักษา

เด็กที่มีฟันผุระยะแรกควรได้รับการทาฟลูออไรด์เพื่อหยุดยั้งการลุกลามของฟันผุโดยการทาซ้ำทุก 6 เดือน การทาอาจทำโดยทันตบุคลากรหรือบุคลากรสาธารณสุขที่ได้รับการอบรมเพิ่มเติม เด็กที่มีฟันผุเป็นรูควรส่งต่อทันตบุคลากรเพื่อรับการรักษา

การใช้ฟลูออไรด์เสริมเฉพาะที่เพื่อป้องกันโรคฟันผุ แบ่งเป็น

1. การเคลือบฟลูออไรด์เจล สารประกอบฟลูออไรด์ที่ใช้ได้แก่ 1.23% acidulated phosphate fluoride (APF), 12.3 mgF/ml หรือ 2% sodium fluoride (NaF), 9.04 mgF/ml

ข้อบ่งชี้

- เด็กมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุปานกลางถึงสูง และอายุมากกว่า 6 ปีที่สามารถให้ความร่วมมือในการเคลือบฟลูออไรด์ และควบคุมการกลืนได้
- ประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุตาม American Academy of Pediatric Dentistry (AAPD) ปี ค.ศ.2014

ข้อห้าม

- ไม่แนะนำให้ใช้ในกรณีที่ไม่มีเครื่องมือช่วยดูดน้ำลาย
- กรณีมีแผลในช่องปาก ไม่ให้เคลือบฟลูออไรด์เจล
- สำหรับผู้ป่วยที่มีวัสดุบูรณะฟันที่ทำด้วยพอร์ซเลน(porcelain)หรือเรซิน(resin) ควรใช้ NaF เพื่อป้องกันการกัดกร่อนผิววัสดุ เนื่องจาก APF มีความเป็นกรดมากกว่า

วิธีการเคลือบฟลูออไรด์

ก่อนการเคลือบฟลูออไรด์ ต้องทำความสะอาดฟันโดยขัดฟัน หรือแปรงฟัน และใช้ไหมทำความสะอาดด้านประชิดของฟัน ควรเคลือบนาน 4 นาทีหรือตามคำแนะนำของผู้ผลิต เนื่องจากเป็นฟลูออไรด์ความเข้มข้นสูง จึงมีโอกาสดังกล่าวจะกลืนฟลูออไรด์และเป็นอันตรายได้ ดังนั้นจึงแนะนำให้

1. จัดให้เด็กให้อยู่ในท่านั่งตรง(upright position) ก้มศีรษะเล็กน้อยเพื่อป้องกันไม่ให้ฟลูออไรด์ไหลเข้าคอ
2. เลือก fluoride tray ขนาดที่เหมาะสม โดยใส่ถาดล่างก่อน แล้ววางที่ดูดน้ำลาย ตามด้วยการใส่ถาดบนแล้วให้ผู้ป่วยกัดเบาๆ
3. ใช้ฟลูออไรด์เจลไม่เกิน 5 มิลลิลิตรหรือ 1/3 ของความลึกถาด
4. ดูดน้ำลายออกขณะเคลือบฟลูออไรด์ และภายหลังการเคลือบ แล้วให้ผู้ป่วยบ้วนเองจนหมดหรือเช็ดออกด้วยผ้ากอซ
5. เด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุน้อย ควรนัดมาทำซ้ำทุก 6 เดือน ส่วนเด็กที่มีความเสี่ยงสูง ควรนัดมาทำซ้ำทุก 3-4 เดือน

การให้คำแนะนำในการเคลือบฟลูออไรด์เจลโดยการใช้เอกสาร หรือโดยวาจา

ก่อนการเคลือบฟลูออไรด์เจล

- ให้ข้อมูลแก่เด็กและผู้ปกครอง เรื่องประโยชน์ กระบวนการ และผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นได้

หลังการเคลือบฟลูออไรด์เจล

- แนะนำเด็กและผู้ปกครองได้แก่ ห้ามบ้วนน้ำ ดื่มน้ำหรือรับประทานอาหารอย่างน้อย 30 นาที

ข้อควรระวัง

- การเป็นพิษเฉียบพลัน มีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง เป็นต้น โดยมีข้อสังเกตว่า จะต้องกลืนฟลูออไรด์เจลเกือบทั้งหมด การรักษาแบบฉุกเฉินได้แก่ ให้ดื่มนมมากๆเพื่อชะลอการดูดซึม

2. การทาฟลูออไรด์วาร์นิช (fluoride varnish)

สารฟลูออไรด์วาร์นิชที่ใช้มากที่สุดคือ 5% sodium fluoride (2.26% F)

ข้อบ่งชี้

เด็กอายุ < 3 ปี หรือผู้ที่ไม่สามารถให้ความร่วมมือ และมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุปานกลางถึงสูง ประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุตาม American Academy of Pediatric Dentistry (AAPD) ปี ค.ศ.2014

ข้อห้าม

- ผู้ที่มี ulcerative gingivitis, stomatitis และ asthma ที่ยังต้องอยู่ในการควบคุมของแพทย์อย่างใกล้ชิด
- ผู้ที่มีประวัติการแพ้วัสดุที่มีลักษณะขาวเหนียวเป็นส่วนประกอบเช่น พลาสเตอร์ยา หรือวัสดุทางทันต กรรมอื่นๆ เช่น วัสดุพิมพ์ปาก ยาปิดแผลปริทันต์ (periodontal dressing) ซีเมนต์และสารยึดติดต่างๆ (adhesive) ที่มีกัมมีสาร colophony เป็นส่วนประกอบ

วิธีการทาฟลูออไรด์วาร์นิช

- ทำความสะอาดฟันโดยเช็ดฟัน ขัดฟัน หรือแปรงฟัน
- ทาฟลูออไรด์วาร์นิชต่างๆ ด้วยพู่กัน โดยลากแปรงผ่านคอฟันจนถึงซอกฟันติดกันไปซี่ต่อซี่ และแบ่งทำที่ละ quadrant ควรหลีกเลี่ยงการทำโดนเหงือก เพื่อลดโอกาสแพ้หรือระคายเคือง
- ในเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุน้อย ควรนัดมาทาซ้ำทุก 6 เดือน เด็กที่มีความเสี่ยงสูง ควรนัดมาทาซ้ำทุก 3 - 4 เดือน

การให้คำแนะนำในการเคลือบฟลูออไรด์วาร์นิชโดยการใช้เอกสาร หรือโดยวาจา

ก่อนการทาฟลูออไรด์วาร์นิช

- ให้คำแนะนำเด็กและผู้ปกครองเรื่องประโยชน์ กระบวนการ และผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นได้

หลังการทาฟลูออไรด์วาร์นิช

- ภายหลังจากทาฟลูออไรด์วาร์นิช เลี่ยงอาหารแข็งอย่างน้อย 2-4 ชั่วโมงและงดการแปรงฟันในวันที่ทาฟลูออไรด์วาร์นิช เพื่อเพิ่มการยึดติดและการปล่อยฟลูออไรด์สู่ผิวเคลือบฟัน
- ฟันอาจมีการเปลี่ยนสีชั่วคราว

3. ผงขัดฟันผสมฟลูออไรด์ (fluoride-containing prophylaxis paste)

ใช้ผงขัดผสมฟลูออไรด์ 12,300 ส่วนในล้านส่วน ปริมาณ 1 กรัมมีฟลูออไรด์ 12.3 มิลลิกรัม

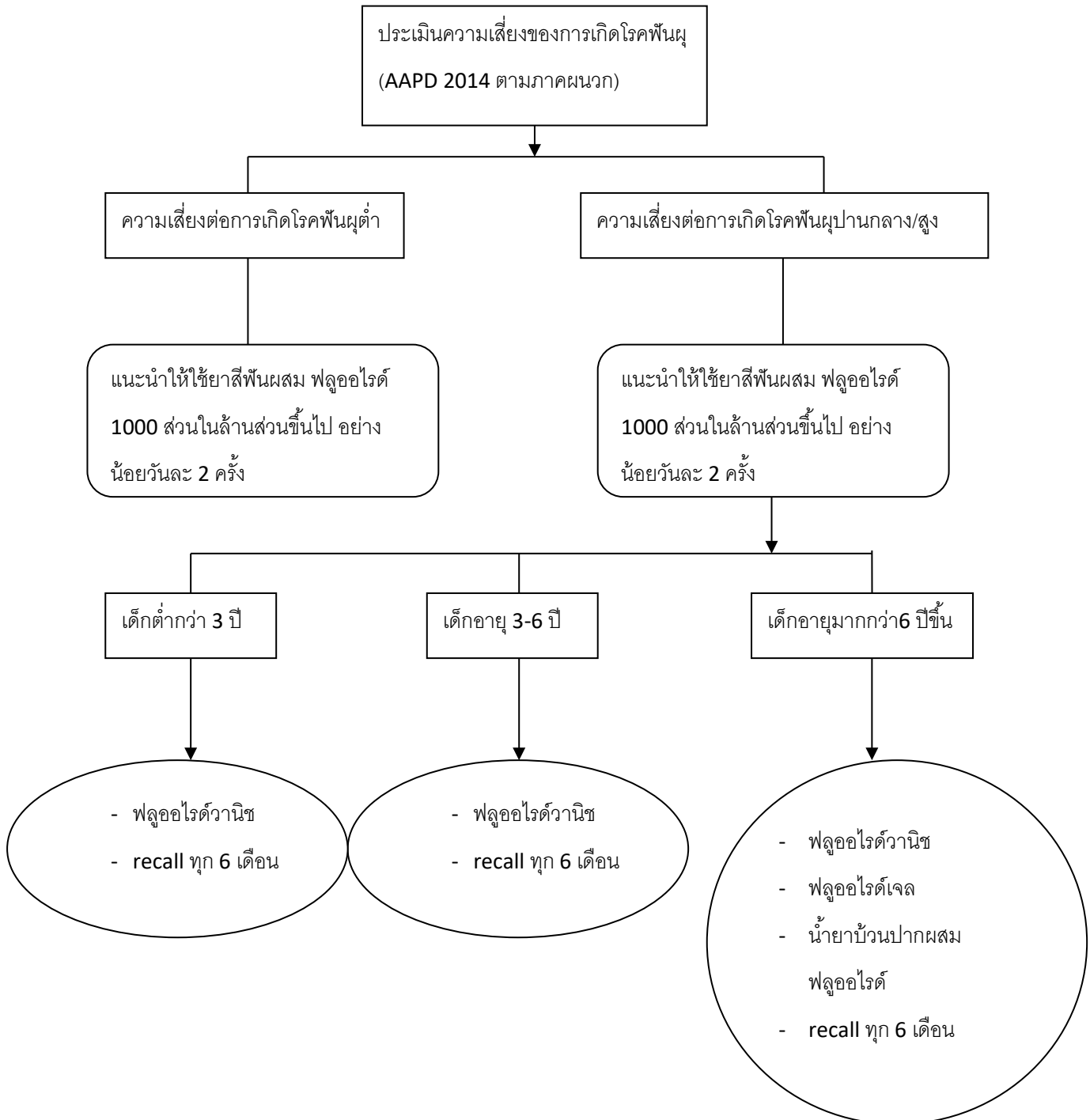
ข้อบ่งชี้

1. ใช้ขัดฟันเพื่อให้สามารถตรวจสอบสุขภาพได้อย่างชัดเจนและการวินิจฉัยที่ถูกต้อง
2. ใช้ขัดฟันก่อนเคลือบฟลูออไรด์ กรณีมีคราบสี แผ่นคราบจุลินทรีย์และหินน้ำลาย
3. ใช้เมื่อเด็กมาทำฟันครั้งแรก เพื่อเตรียมเด็กให้คุ้นเคยกับการทำฟัน
4. ควรใช้ผงขัดในปริมาณที่เหมาะสมในเด็กเล็ก ระวังไม่ให้เกิดกลิ่นผงขัดฟัน

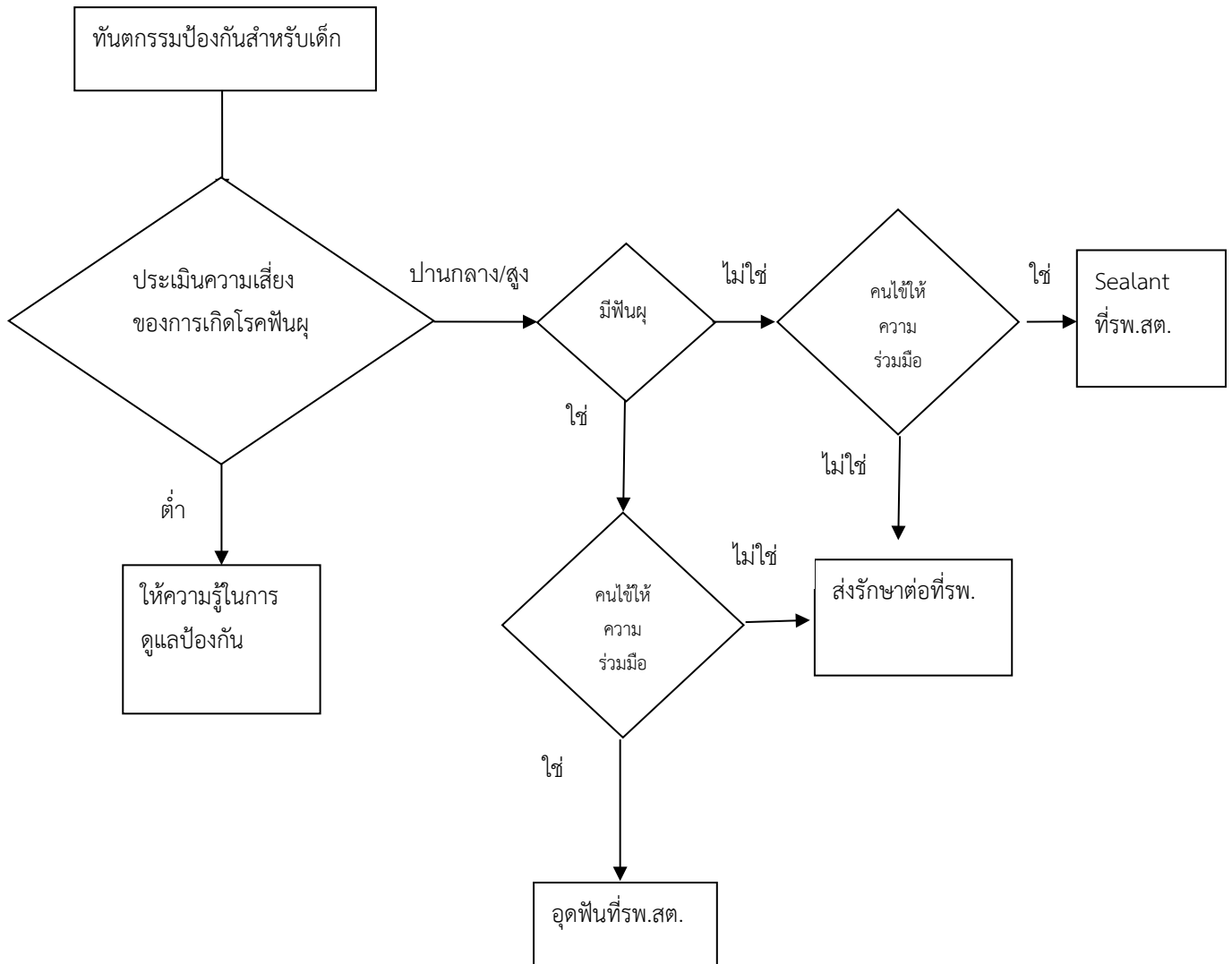
หมายเหตุ: ยังไม่มีรายงานว่าการขัดฟันด้วยผงขัดผสมฟลูออไรด์เพียงอย่างเดียวสามารถป้องกันฟันผุได้

4. การจ่ายฟลูออไรด์ชนิดรับประทานให้อยู่ในดุลยพินิจของทันตแพทย์เท่านั้น

การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันโรคฟันผุ
(กรณีมีฟลูออไรด์ในน้ำดื่มน้อยกว่า 0.3 ppm)

การเคลือบหลุมและร่องฟัน

แนวทางการปฏิบัติงาน
ด้านทันตกรรมบำบัดฉุกเฉิน

2. แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรมบำบัดฉุกเฉิน

2.1. การตรวจประเมิน และให้การรักษาเบื้องต้น

2.1.1. ภาวะฉุกเฉินทางทันตกรรม จำเป็นที่ต้องส่งต่อ ได้แก่

1. ภาวะติดเชื่อเฉียบพลัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีร่วมกับการปิดกั้นทางหายใจ และ/หรือการติดเชื่อในกระแสโลหิต
2. การมีสิ่งแปลกปลอมปิดกั้นทางหายใจ
3. การบาดเจ็บบริเวณช่องปากและใบหน้าที่มีเลือดออกมากอย่างต่อเนื่อง และ/หรือร่วมกับการปิดกั้นทางหายใจ
4. การเจ็บปวดจากฟันหรือเนื้อเยื่อในช่องปาก

2.1.2. แนวทางการรักษาเบื้องต้น

1. ภาวะติดเชื่อเฉียบพลัน
 - กรณีติดเชื่อเฉียบพลันให้ส่งต่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทันที หากผู้ป่วยไม่สามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้ทันที พิจารณาให้ยาปฏิชีวนะ ในบัญชียาหลักของ รพ.สต.
 - ฝีเฉียบพลันเป็นภาวะอันตรายรุนแรงเพราะสามารถลุกลามออกได้รวดเร็ว บำบัดฉุกเฉินเบื้องต้นได้ โดยอมบ้วนน้ำเกลืออุ่นบ่อยๆ ให้ส่งต่อผู้ป่วยพบทันตแพทย์โดยเร็วเพื่อการเจาะระบายหนอง
2. การมีสิ่งแปลกปลอมปิดกั้นทางหายใจ
 - กรณีมีสิ่งแปลกปลอมปิดกั้นทางเดินหายใจ ให้กำจัดสิ่งแปลกปลอมนั้นและการกู้ชีพขั้นพื้นฐานส่งต่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทันที
3. การบาดเจ็บบริเวณช่องปากและใบหน้า
 - กรณีบาดเจ็บบริเวณช่องปากและใบหน้า ให้ทำการหยุดเลือดและส่งต่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล การดูแลเบื้องต้น อาจทำได้โดย อมบ้วนน้ำเกลืออุ่นบ่อยๆ ใช้ผ้ากอซชื้นปิดจุดเลือดออก 15-20 นาที ประคบเย็น 5-10 นาที หากพบมีแผลลึกขาด มีเลือดออกให้ส่งต่อเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลโดยทันที
4. การเจ็บปวดจากฟันหรือเนื้อเยื่อในช่องปาก
 - อาการปวดฟันเฉียบพลัน ให้กำจัดเศษอาหารตกค้างในโพรงฟันและซอกฟัน อมบ้วนน้ำเกลืออุ่นบ่อยๆ ประคบเย็น ให้ยาแก้ปวด ห้ามทายา aspirin หรือยาอื่นใดจะทำให้เนื้อเยื่อไหม้พุพอง ให้พบทันตแพทย์โดยเร็ว

ตารางสรุปแนวทางการให้การักษาเบื้องต้น เมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินทางทันตกรรม

ภาวะฉุกเฉิน	การรักษาเบื้องต้น	การรักษา
1.ภาวะติดเชื่อเฉียบพลัน	- ให้ยาปฏิชีวนะ - อมน้ำเกลืออุ่นบ่อยๆ	ส่งต่อผู้ป่วยพบทันตแพทย์
2.สิ่งแปลกปลอมปิดกั้นทางหายใจ	- กำจัดสิ่งแปลกปลอม - กู้ชีพขั้นพื้นฐาน	ส่งต่อผู้ป่วยพบทันตแพทย์
3.การบาดเจ็บบริเวณช่องปากและใบหน้า	- หยุดเลือดออกโดยใช้ผ้ากอซปิดจุดเลือดออก - ประคบเย็น 5-10 นาที	ส่งต่อผู้ป่วยพบทันตแพทย์
4.เจ็บปวดจากฟันและเนื้อเยื่อในช่องปาก	- กำจัดเศษอาหารในโพรงฟันและซอกฟัน - ให้ยาแก้ปวด - อมน้ำเกลืออุ่น - ประคบเย็น	ส่งต่อผู้ป่วยพบทันตแพทย์

2.2. การช่วยเหลือผู้ป่วยเบื้องต้น (กรณีมีภาวะฉุกเฉิน ก่อน ระหว่างและหลังการรักษาทางทันตกรรม)

หมายถึง การรักษาพยาบาลที่คุกคามผู้ป่วยเพื่อกู้ชีพเบื้องต้น (Basic life support; BLS)

ในระหว่างการส่งต่อผู้ป่วยให้แพทย์รับไว้รักษาต่อเนื่อง

2.2.1. ให้ขอความช่วยเหลือจากบุคลากรในหน่วยงานงานอุบัติเหตุฉุกเฉิน รพ. หรือสายด่วน 1669 โดยผู้แจ้งเหตุต้องมีสติระบุลักษณะของอาการ สถานที่เกิดเหตุและหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อกลับที่ชัดเจน

2.2.2. ปฏิบัติตาม แนวทางการช่วยเหลือฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โดยต้องผ่านการอบรมและต้องมีการทบทวนความรู้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การช่วยเหลือฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (สำหรับผู้ป่วยอายุ 8 ปีขึ้นไป)

1 ตรวจสอบผู้ป่วยรู้สึกตัวหรือมี
ใจหรือไม่ 2. ราชชีพไหล
เบาหรือไม่มีชีพจรบ้าง

2 หากผู้ป่วยไม่ตอบสนอง
ใช้โทรศัพท์ตามวงหมายเลข
1669 สายด่วน

3 หากผู้ป่วยไม่ตอบสนอง
ให้กดนวดหัวใจ ดังนี้

1 รอบของการช่วยเหลือฟื้นคืนชีพ
กดนวดหัวใจ 30 ครั้ง ตามจังหวะเพลง
และช่วยหายใจ 2 ครั้ง ทำต่อเนื่อง
5 รอบ ซึ่งจะได้ผลดี ต้องช่วย
ภายใน 4 นาที หลังหยุดหายใจ

4 ถ้ามีตัวเครื่องเหนือศีรษะมากกว่า 1 คน
ใช้ทำการเปิดทางเดินหายใจ
โดยการกดหน้าผาก เร่งคาง

6 ถ้าผู้ป่วยเป็นญาติสนิทหรือมีใจว่าไม่
เป็นโรคติดต่อให้ช่วยหายใจโดยการเป่า
ปาก โดยวางปากครอบปากผู้ป่วย บีบจมูก
แล้วเป่าลมเข้าปอดจนอกผู้ป่วยจุกขึ้น นาน
1-2 วินาที หากไม่มีหน้ากากช่วยหายใจ
ให้จ้องจากตาดู

- จัดใบผู้ป่วยนอนหงายบนพื้นแข็ง
- วางส่วนมือขวาที่แนวที่กลางหน้าอก
ประมาณสามนิ้ว แขนตั้งฉาก
- กดหน้าอกให้ยุบลงประมาณ 5 ซม. ด้วย
ความเร็ว 100 ครั้ง/นาที หรือ ตามจังหวะ
เพลง "สุขกันของเรา"

WWW.THAEMINFO.COM
ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศทันตกรรม

โรคทางระบบที่พบได้บ่อยและการส่งต่อผู้ป่วย

โรคความดันโลหิตสูง

โรคความดันโลหิตสูง หมายถึง ภาวะที่ระดับความดันภายในหลอดเลือดแดง ขณะหัวใจบีบตัวสูงกว่า 140 มม.ปรอท หรือ ขณะหัวใจคลายตัวสูงกว่า 90 มม.ปรอท โดยสมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทยได้ใช้เกณฑ์การจำแนกระดับความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูงโดยอ้างอิงจากสมาคมอายุรแพทย์หัวใจยุโรปปี 2007 (European Society of Cardiology 2007)ไว้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย
Thai Hypertension Society

Category	SBP		DBP
optimal	<120	และ	<80
normal	120-129	และ/หรือ	80-84
high normal	130-139	และ/หรือ	85-89
grade 1 hypertension (mild)	140-159	และ/หรือ	90-99
grade 2 hypertension (moderate)	160-179	และ/หรือ	100-109
grade 3 hypertension (severe)	≥180	และ/หรือ	≥110
Isolated systolic hypertension	≥140	และ	<90

หมายเหตุ SBP : systolic blood pressure; DBP : diastolic blood pressure;
เมื่อความรุนแรงของ SBP และ DBP อยู่ต่างระดับกัน ให้ถือระดับที่รุนแรงกว่าเป็นเกณฑ์ สำหรับ isolated systolic hypertension ก็แบ่งระดับความรุนแรงเหมือนกันโดยใช้แค่ SBP

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งระดับของโรคความดันโลหิตสูง

ข้อควรระวังในการรักษาทางทันตกรรม

1. ในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ได้รับความเครียด ความเจ็บปวด อาจทำให้ความดันโลหิตพุ่งขึ้นฉับพลันซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนฉับพลันที่อันตราย เช่น กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด หรือเส้นเลือดในสมองแตก เป็นต้น
2. ผู้ป่วยที่มีความดันโลหิตสูงอาจทำให้มีเลือดออกจากบริเวณแผลถอนฟันมากกว่าปกติ หรือในการขูดหินปูน อาจพบว่ามีเลือดออกตามเหงือกมากกว่าปกติ
3. ผู้ป่วยที่กำลังได้รับยาลดความดัน อาจมีผลข้างเคียงคือความดันตกลงเมื่อเปลี่ยนท่านั่ง โดยเฉพาะเมื่อผู้ป่วยนอนแล้วปรับท่านั่งหรือลุกขึ้นยืนอาจทำให้เกิดการหน้ามืดและเป็นลมได้

4. สาร Epinephrine ที่อยู่ภายในยาชาอาจส่งผลให้ความดันเลือดของผู้ป่วยสูงขึ้นได้ โดยปริมาณ Epinephrine ที่กำหนดให้สามารถใช้ได้ในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงคือ ไม่เกิน 0.04 mg หรือเท่ากับให้ยาชาไม่เกิน 2 หลอด

การวางแผนการรักษาทางทันตกรรม

1. ต้องซักประวัติโรคประจำตัว ความดันโลหิตในอดีต และยาที่รับประทานอยู่ทุกครั้ง
2. ตรวจวัดความดันโลหิตและบันทึกทุกครั้ง
3. ควรลดความเครียดของผู้ป่วยด้วยการพูดคุย หรือเปิดเพลงให้ฟัง การรักษาแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลานาน และถ้าเป็นไปได้ควรทำการรักษาในช่วงเช้า
4. ระวังในการเปลี่ยนท่านั่งผู้ป่วย ควรค่อยๆปรับเก้าอี้ช้าๆ และให้ผู้ป่วยค่อยๆลุกจากเก้าอี้

การประเมินผู้ป่วยและแนวทางปฏิบัติ

1. ถ้าความดันโลหิตของผู้ป่วยไม่เกิน 140/90 มม.ปรอท ให้ทำการรักษาทางทันตกรรมได้เหมือนคนปกติ
2. ถ้าความดันโลหิตของผู้ป่วยสูงกว่า 140/90 มม.ปรอท หรือ ต่ำกว่า 90 /60 มม.ปรอท ควรทำการวัดความดันซ้ำ ห่างกันอย่างน้อย 15 นาที จำนวน 3 ครั้ง หากความดันโลหิตยังสูงเกินกว่า 140/90 มม.ปรอท หรือต่ำกว่า 90 /60 มม.ปรอท ควรให้ผู้ป่วยมารับการรักษาที่โรงพยาบาล

หมายเหตุ : หากผู้ป่วยมีความดันโลหิตสูง ร่วมกับมีอาการผิดปกติเช่น ปากเปื่อย หน้าเปื่อย อ่อนแรงข้างใดข้างหนึ่ง ปวดศีรษะเป็นประจำ ให้รีบดำเนินการส่งผู้ป่วยไปห้องฉุกเฉินทันที

ข้อพิจารณาในการใช้ยาชา

โดยทั่วไปยาชาที่ใช้ในทางทันตกรรมจะมีส่วนผสมของ Epinephrine อยู่เล็กน้อยเพื่อช่วยให้ยาชาคงอยู่ ณ บริเวณตำแหน่งที่ฉีดได้นาน โดยในคนปกติแล้วไม่ควรได้รับ Epinephrine เกิน 0.2 มก. แต่ในผู้ป่วยโรคหัวใจ และหลอดเลือดไม่ควรได้เกิน 0.04 มก. หรือ ประมาณคร่าวๆ คือ 2 หลอดของยาชาที่ผสม Epinephrine อัตราส่วน 1:100,000

โรคเบาหวาน

โรคเบาหวาน คือสภาวะที่ร่างกายมีปัญหาในการนำน้ำตาลในกระแสเลือดไปใช้เป็นพลังงานซึ่งอาจเกิดมาจากการขาดฮอร์โมนอินซูลิน ฮอร์โมนอินซูลินที่ผลิตทำหน้าที่ไม่ได้ หรือร่างกายมีการต่อต้านอินซูลิน ทำให้น้ำตาลกลูโคสไม่สามารถเข้าสู่เซลล์ได้ส่งผลให้มีผลกระทบต่อระบบการเผาผลาญพลังงาน โดยโรคเบาหวานแบ่งได้เป็น 4 ชนิด ใหญ่ๆคือ

1. โรคเบาหวาน ชนิดที่ 1 เกิดจากการที่ร่างกายไม่สามารถผลิตอินซูลินได้ตั้งแต่กำเนิด ผู้ป่วยจะมีชีวิตอยู่ได้ด้วยวิธีการฉีดฮอร์โมนอินซูลินเป็นประจำ เป็นชนิดที่พบได้น้อยมาก
2. โรคเบาหวาน ชนิดที่ 2 เกิดจากภาวะที่ร่างกายผลิตอินซูลินได้ไม่เพียงพอ ฮอร์โมนอินซูลินที่ผลิตทำหน้าที่ไม่ได้ หรือร่างกายมีการต่อต้านอินซูลิน โดยมากมักไม่ได้เป็นแต่กำเนิด และเป็นชนิดที่พบได้มากที่สุด
3. โรคเบาหวานในหญิงตั้งครรภ์ เป็นโรคเบาหวานที่เกิดเฉพาะในหญิงขณะกำลังตั้งครรภ์ จะเป็นอยู่เพียงชั่วคราวแล้วหายไป หรือในบางรายอาจกลายเป็นเบาหวานชนิดที่ 2 อย่างถาวร
4. โรคเบาหวานที่เกิดจากภาวะโรคทางระบบอื่นๆ เช่น การรับประทานยาสเตียรอยด์ ต่อเนื่องนานๆ ภาวะเบาหวานจากโรคภูมิคุ้มกันตนเอง เป็นต้นโดยแนวทางฉบับนี้จะกล่าวถึงเบาหวานชนิดที่ 2 เป็นสำคัญ สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย ได้กำหนดเกณฑ์ค่ากลูโคสในกระแสเลือดไว้โดยอิงจากสมาคมโรคเบาหวานแห่งสหรัฐอเมริกา (American Diabetes Association, ADA) ไว้ดังนี้

1. ตรวจกลูโคสในเลือดหลังอดอาหารไม่น้อยกว่า 8 ชม. (Fasting blood sugar, FBS) แล้วพบระดับกลูโคส ≥ 126 มก./ดล.
2. มีอาการของโรคเบาหวานร่วมกับผลตรวจกลูโคสในเลือด ณ เวลาใดเวลาหนึ่งไม่ขึ้นกับอาหารแล้วพบระดับกลูโคส ≥ 200 มก./ดล.
3. การตรวจ **Glucose Tolerance Test (OGTT)** โดยรับประทานกลูโคส 75 กรัมก่อนตรวจระดับน้ำตาลในเลือด 2 ชั่วโมง ≥ 200 มก./ดล.

ข้อควรระวังในการรักษาทางทันตกรรม

1. แผลอาจมีการติดเชื้อได้เนื่องจาก ภาวะน้ำตาลในเลือดสูงจะทำให้ความสามารถของเม็ดเลือดขาวในการจับเชื้อโรคนิกลดลง
2. แผลหายช้าเนื่องจากหลอดเลือดฝอยที่นำอาหารและออกซิเจนไปสู่แผลเสื่อมสภาพทำให้กระบวนการหายของแผลช้าลง
3. ภาวะช็อคจากน้ำตาลในเลือดต่ำในผู้ป่วยที่กินยารักษาเบาหวาน
4. ภาวะเลือดเป็นกรดจากการคั่งของคีโตน เนื่องจากร่างกายไม่สามารถนำน้ำตาลไปสร้างเป็นพลังงานได้จึงหันไปสร้างพลังงานจากไขมันมากเกินไปเกิดการสะสมของคีโตนส่งผลให้ผู้ป่วยมีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน หายใจเร็ว อาจหมดสติ และช็อคได้

การวางแผนการรักษาทางทันตกรรม

1. ในผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานประเภทที่หนึ่งควรส่งตัวเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทุกกรณี
2. ชักประวัติว่าผู้ป่วยทานข้าว ทานยามาหรือไม่ หากผู้ป่วยยังไม่ทานมา ให้แนะนำผู้ป่วยให้ทานข้าวและยามาก่อนทำหัตถการ
3. สามารถทำการรักษาทางศัลยกรรม(ถอนฟัน)ผู้ป่วยที่มีระดับน้ำตาลในภาวะอดอาหารไม่น้อยกว่า 8 ซม.(FBS)ไม่ควรเกิน 180 มก./ดล. ถ้าเกินกว่านี้แนะนำให้รับการรักษาในโรงพยาบาล
4. น้ำตาลในเลือดไม่ควรต่ำกว่า 70 มก./ดล. ในกรณีนี้ควรส่งพบแพทย์
5. ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่พบว่ามีการติดเชื้อจากฟันมีไข้และมีการบวมของเนื้อเยื่อควรส่งตัวเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล

ผู้ป่วยที่ได้รับยาเกี่ยวกับการแข็งตัวของเลือด

ในปัจจุบันพบผู้ป่วยที่ทานยาที่ยับยั้งการแข็งตัวมากขึ้นเนื่องจากยาเหล่านี้ใช้ทานเพื่อป้องกันโรคทางระบบ หลอดเลือด เช่น โรคหลอดเลือดในสมองตีบ หรือในผู้ป่วยที่ใส่ลิ้นหัวใจเทียม โดยพบแบ่งยาที่พบได้เป็นสอง กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. ยาต้านการทำงานของเกร็ดเลือด เช่น Aspirin, Clopidogrel(Plavix®), Ticlopidine (Ticlid®)
2. ยาต้านการแข็งตัวของลิ่มเลือด เช่น Warfarin, Heparin

ข้อควรระวังในการรักษาทางทันตกรรม

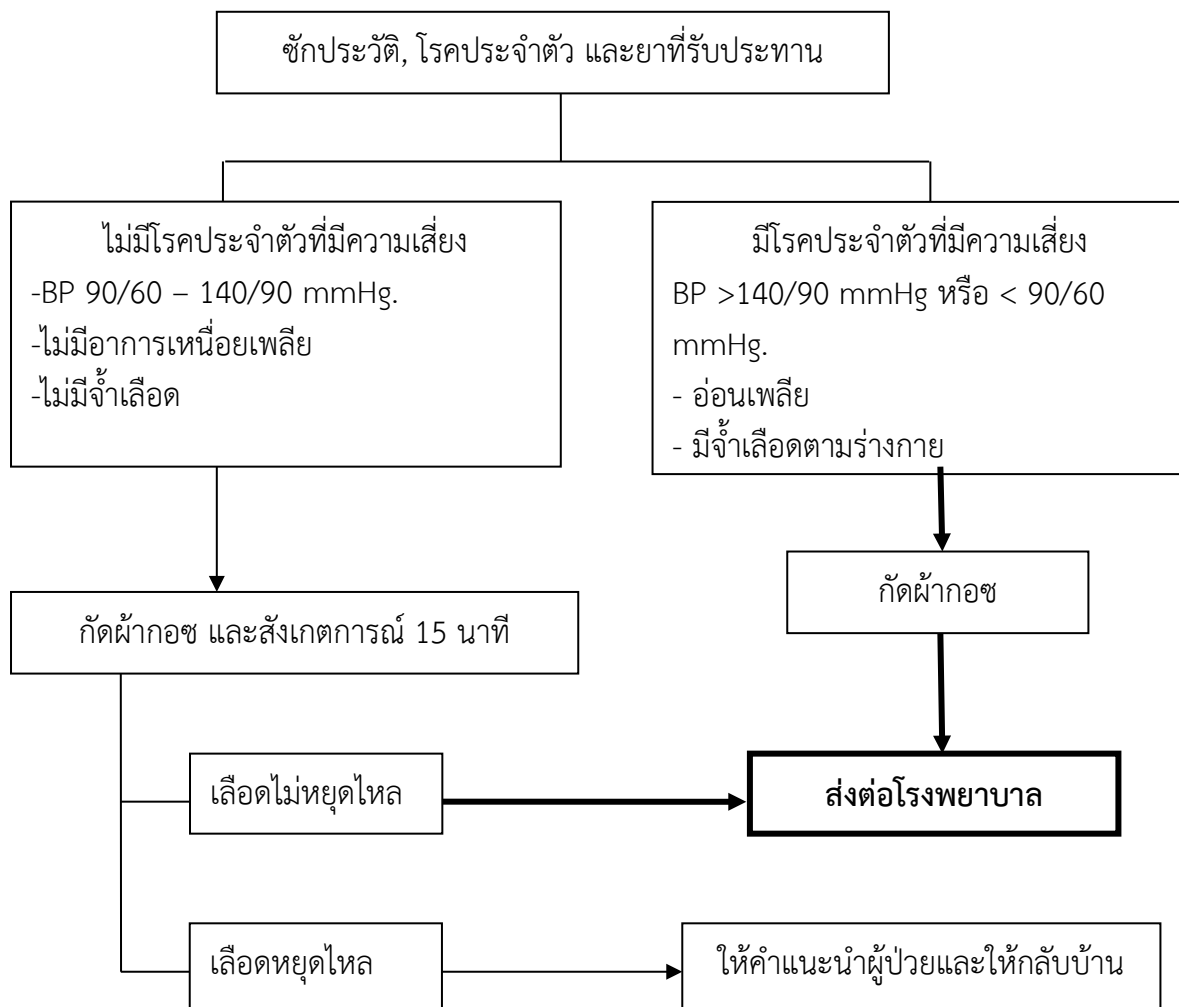
ภาวะเลือดหยุดยาก

การวางแผนการรักษาทางทันตกรรม

1. สามารถทำหัตถการทางอนุรักษ์ อุดฟันง่ายๆ เช่น Class I, เคลือบหลุมร่องฟันได้ดังเช่นคนปกติ ควรเลี่ยงการทำหัตถการที่เกี่ยวข้องกับบาดเจ็บของเหงือก (การใส่ band ในการอุดฟัน class II)
2. ไม่ควรสั่งให้ผู้ป่วยหยุดยาเอง เนื่องจากผู้ป่วยที่ทานยากลุ่มนี้มักมีโรคทางระบบอยู่
3. หากมีความจำเป็นต้องทำอย่างเร่งด่วนควรแนะนำให้ผู้ป่วยมารับการรักษาโรงพยาบาล

แนวปฏิบัติในผู้ป่วยที่มีเลือดออก (Bleeding)

- สาเหตุหลักที่ผู้ป่วยมาด้วยอาการเลือดออก
- ปัญหาเลือดออกภายหลังการทำศัลยกรรม
 - ปัญหาจากโรคปริทันต์
 - ปัญหาจากโรคทางระบบ
 - ปัญหาจากการบาดเจ็บ เป็นต้น

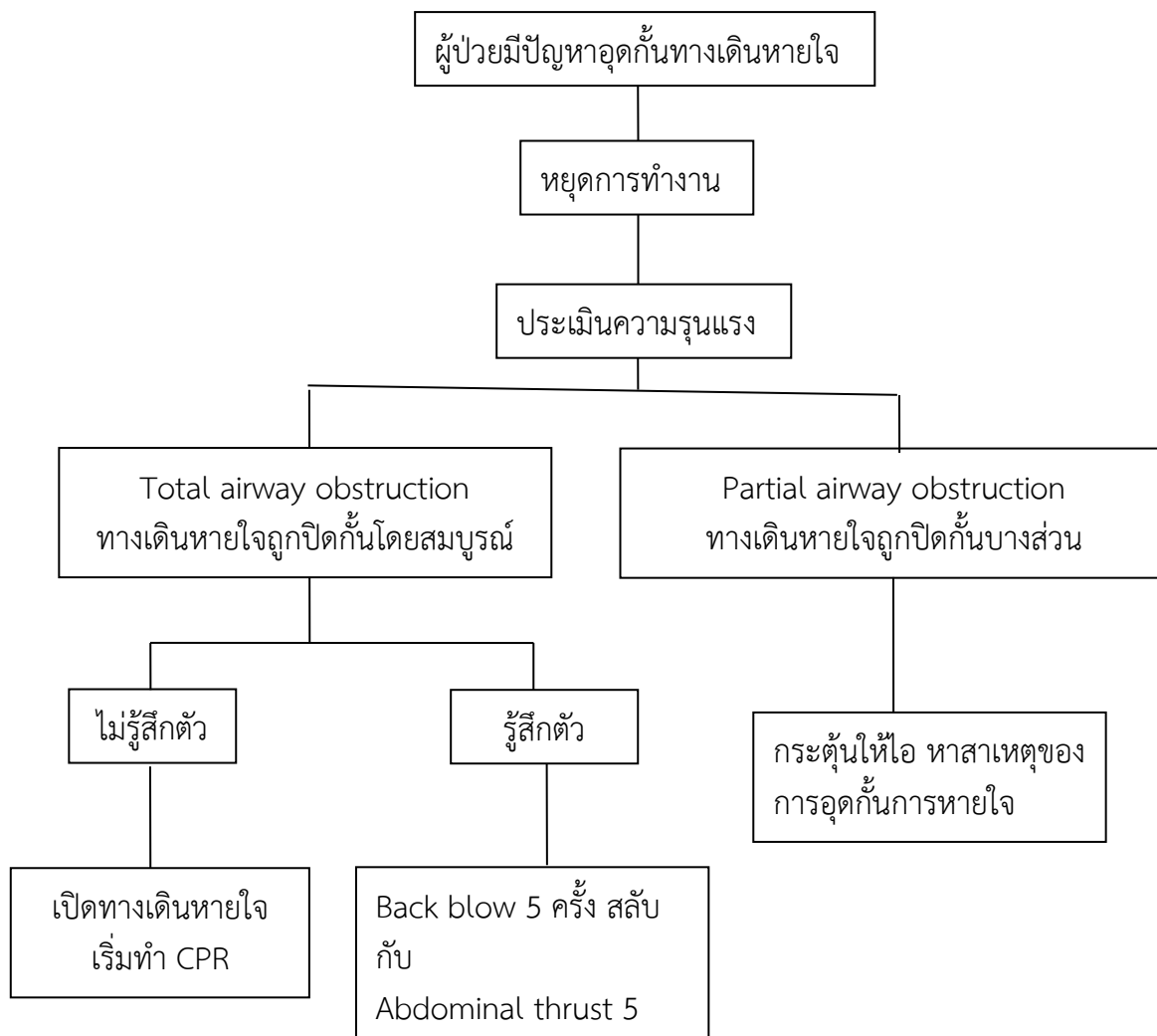
หญิงตั้งครรภ์

การตั้งครรภ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาหลายอย่าง ตั้งแต่ระบบหลอดเลือดและหัวใจ ระบบฮอร์โมน ระบบหายใจ และระบบย่อยอาหาร ฯลฯ รวมไปถึงเนื้อเยื่อในช่องปากด้วย นอกจากนี้การรักษาหญิงตั้งครรภ์ยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของทารกในครรภ์ด้วย

การวางแผนการรักษาทางทันตกรรมในหญิงตั้งครรภ์

- 1.ควรเน้นการดูแลสุขภาพช่องปาก การตรวจฟันมากกว่าการรักษา
- 2.ไม่ควรให้การรักษาทางทันตกรรมในช่วง 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ ยกเว้นในกรณีที่รีบด่วน เนื่องจากในช่วงนี้เป็นช่วงที่มีอาการแพ้ท้อง และคลื่นไส้ และเป็นช่วงที่ทารกกำลังสร้างอวัยวะ
- 3.สามารถให้การรักษาได้ในช่วงเดือนที่ 4-6 แต่ไม่ควรใช้เวลานาน
- 4.ควรหลีกเลี่ยงการรักษาทางทันตกรรมในกรณีที่ไม่รีบด่วน และควรจัดทำผู้ป่วยในท่านอนตะแคง เพื่อป้องกันภาวะความดันต่ำจากการกดทับเส้นเลือด

แนวทางปฏิบัติในผู้ป่วยที่มีปัญหาอุดกั้นทางเดินหายใจ

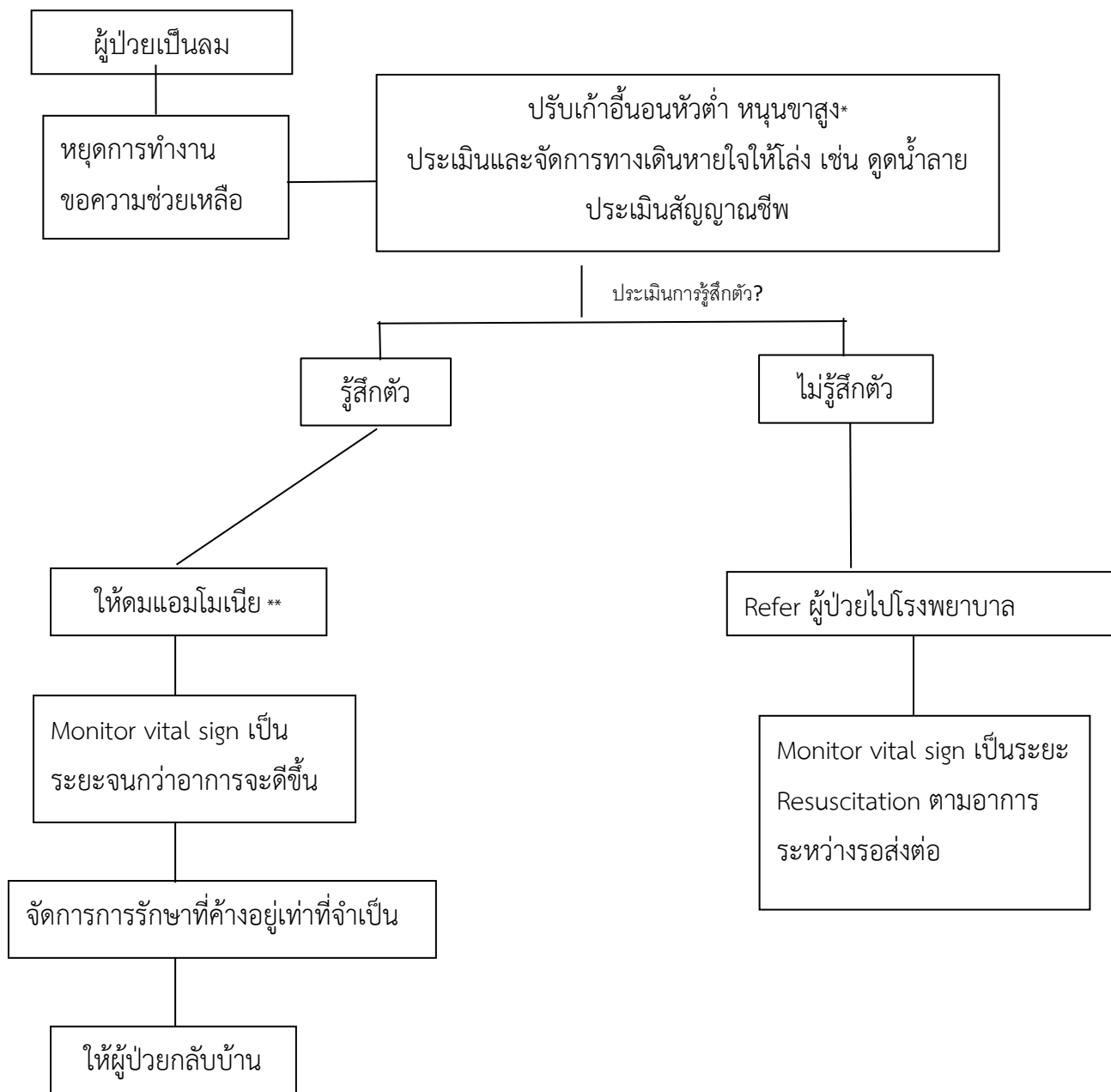

Back blow

Abdominal thrust
(Heimlich maneuver)

แนวทางปฏิบัติในผู้ป่วยเป็นลม

อาการสำคัญ : ซีด มือเท้าเย็น หัวใจเต้นช้าลง เหงื่อแตก ใจสั่น

หมายเหตุ * กรณีหญิงตั้งครรภ์ให้ปรับท่านอนเป็นนอนตะแคงซ้าย

** หากมีออกซิเจน จำเป็นต้องให้ออกซิเจน

หกล้ม... **ฟันหลุด**

ชมรมเอ็นโคดอนติกส์แห่งประเทศไทย

ทำอย่างไร? เมื่อเกิดอุบัติเหตุแล้วฟันแท้หลุดออกมานอกปาก

1 | หาฟันให้พบ โดยจับที่ตัวฟัน ห้ามจับที่รากฟัน

2 | ถ้าฟันสกปรก ให้ล้างฟัน โดยวิธี ให้น้ำไหลผ่าน ห้ามขัดถูรากฟัน

3 | ใส่ฟันกลับเข้าที่ ถ้าสามารถทำได้ และไปพบทันตแพทย์ทันที

4 | ถ้าใส่ฟันกลับเข้าที่ไม่ได้ ให้แช่ในนมจืด อย่าปล่อยให้ฟันแห้ง

• หรือ แช่ในน้ำเกลือล้างแผล

• หรือ เอาผ้าห่อฟัน แล้วอมไว้ในปากให้เปียกน้ำลายอยู่เสมอ

5 | ไปพบทันตแพทย์เร็วที่สุด เพื่อนำฟันกลับเข้าที่และยึดฟันไว้ เพราะยิ่งฟันอยู่นอกปากนานขึ้น ความสำเร็จในการรักษาฟันไว้ก็จะน้อยลง

6 | หลังจากนั้น ทันตแพทย์จะนัด ทำการรักษาคลองรากฟัน และติดตามผลการรักษา เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

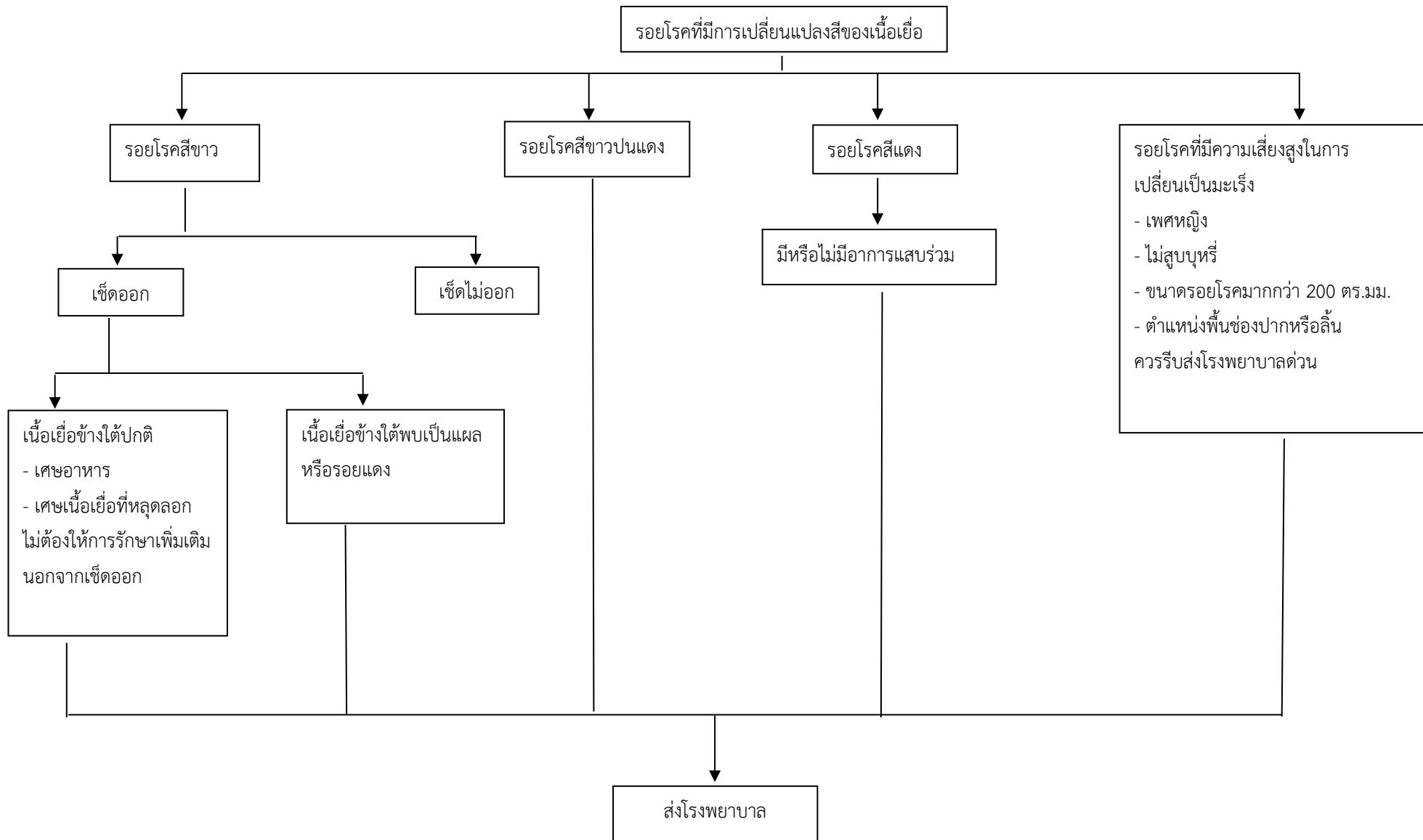

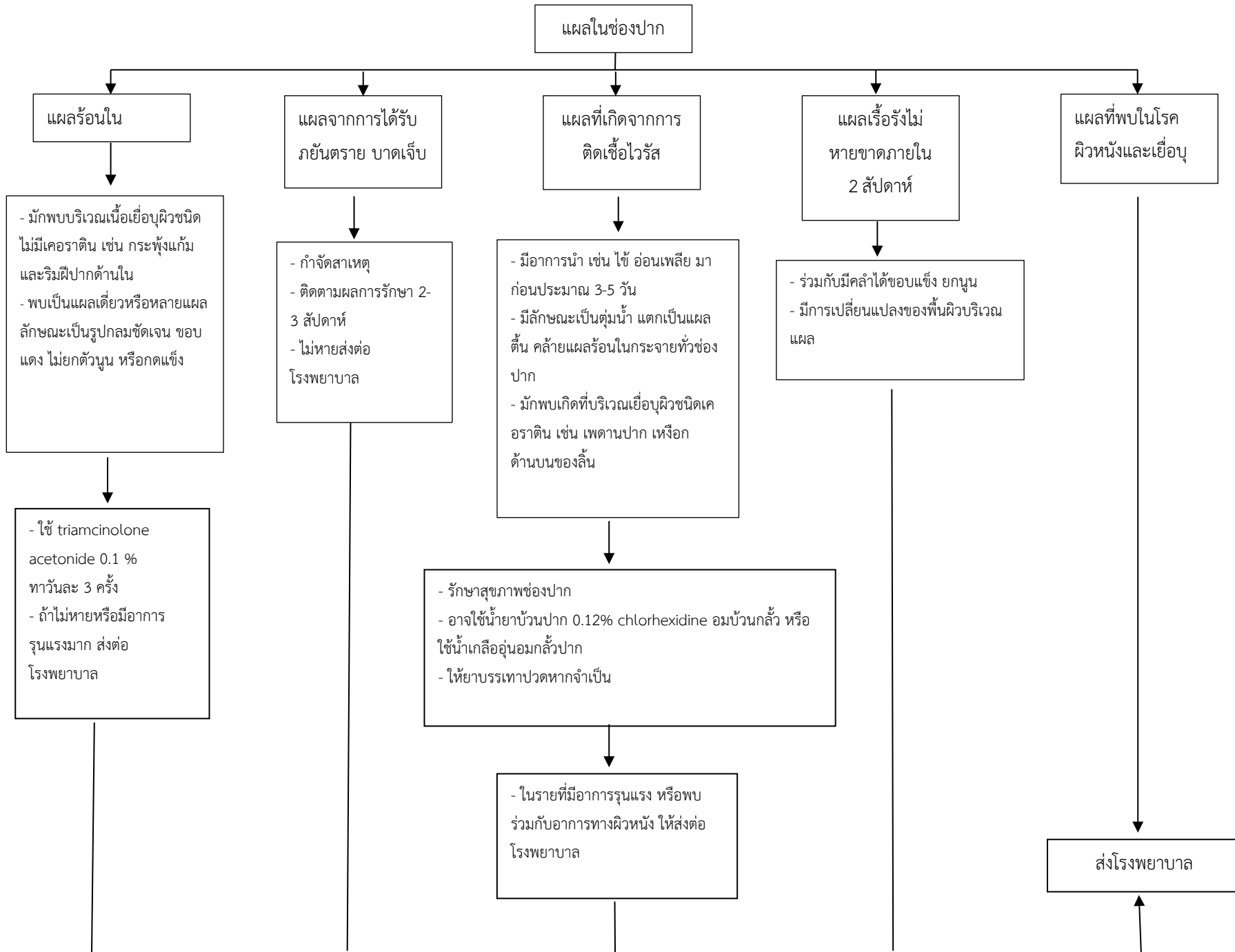
สรุป

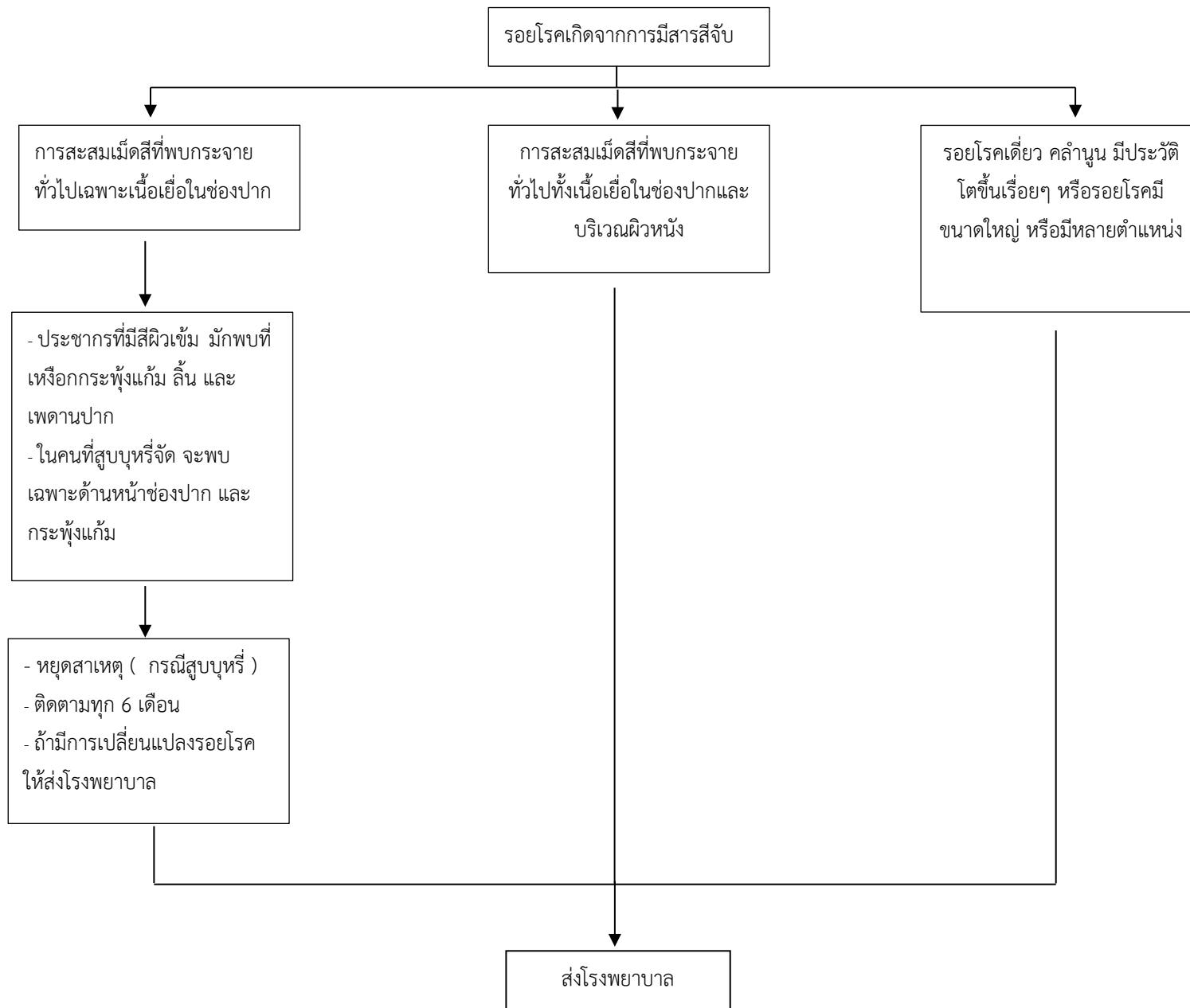
แนวทางพิจารณารักษาทางทันตกรรมในผู้ป่วยที่มีโรคทางระบบสำหรับผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ฉบับนี้ได้กล่าวถึงโรคที่พบบ่อยและมีผลกระทบต่อการรักษาทางทันตกรรมเพียงไม่กี่โรคเท่านั้น ในกรณีผู้ป่วยที่มีโรคทางระบบอื่นๆที่ไม่ได้กล่าวถึงไว้ควรพิจารณาเป็นกรณีไป ในโรคที่ไม่แน่ใจว่าสามารถรักษาได้อย่างปลอดภัยควรส่งต่อให้มารับการรักษาที่โรงพยาบาลโดย เขียนใบส่งตัว และประวัติโดยละเอียด พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้ป่วยพกยาที่รับประทานอยู่มาพบแพทย์เพื่อสะดวกในการวินิจฉัยและรักษา

แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรมบำบัด
(การรักษาทางทันตกรรม)

แนวทางการจัดการรอยโรคในช่องปาก

Oral disorder related to Medications

Clinical sign

- Ulceration
- Stomatitis
- Vesicle / bullous
- Pigmentation
- Hyperkeratosis
- อื่นๆ

Oral disorders

- Oral ulceration
- Lichenoid eruption
- Lupus like lesion
- Pemphigus like lesion
- Infection
- Erythema multiforme
- Hypersensitive reactions
- Gingival hyperplasia
- Pigmentation
- Xerostomia/burning mouth syndrome / glossitis
- Cancer, etc.

Drug induced - Oral ulceration

- Clove oil
- Methotexate
- Mentol
- Phenytoin
- Tacrolimus
- NSAIDs: Aspirin, Ibuprofen, Phenylbutazone
- Rofecixib
- Etc.

Folate antagonists

- Estrogen กลุ่มยาคุมกำเนิด
- Phenytoin
- NSAIDs
- Sulfasalazine

Interfere/inhibit folate metabolism

เกิดการสร้าง epithelial ลดลง

เกิดแผลง่ายขึ้น

Drug induced-Lichenoid lesion

- Methyl dopa
- Chlorpropamide
- Chloroquine
- Zidovudine
- Phenylbutazone
- NSAIDs
- Gold
- Sulfasazine, etc.

Drug induced-Lupus Erythematosus

- Procainamide*
- Hydralazine*
- Methyl dopa
- Gold
- Phenytoin
- Ibuprofen
- Isoniazid
- Penicillin
- Streptomycin
- Sulfonamide
- Para-amino salicylates

* Lupus Foundation of American, Inc. www.lupus.org

* Oral disease Group of Thailand www.odgt.net

* High risk drugs พบ 5-20%ของผู้ป่วยที่ใช้ยา 1-2ปีจะทำให้เกิดโรคกลุ่มนี้

Drug induced-Erythema multiforme

- Sulfonamide / Ampicillin
- Barbiturate
- Phenylbutazone
- Phenytoin
- Phenothiazine
- Didanosine
- Carbamazepine
- Paracetamol, etc.

fever, malaise, nausea

*skin, hand, feet : target or iris

* hemorrhagic crust lower lip

Drugs associated with dry mouth

- Anticholinergic drugs
- Sympathomimetic drugs
- Skeletal muscle relaxants
- Antimigraine agents
- Cytokines
- Benzodiazepines, hypnotics, opioidH2 antagonist
- Cytotoxic drugs
- Retinoid
- Anti HIV: Dideoxyinosine
- Antihistamine
- Tricyclic antidepressants
- Captopril
- Levodopa
- phenothiazines

Drug induced – Gingival hyperplasia

- Amlodipine
- Cyclosporine
- Diltiazem
- Nicardipine
- Nifedipine
- Phenytoin
- Verapamil
- Calcium channel blocker
- Contraceptive

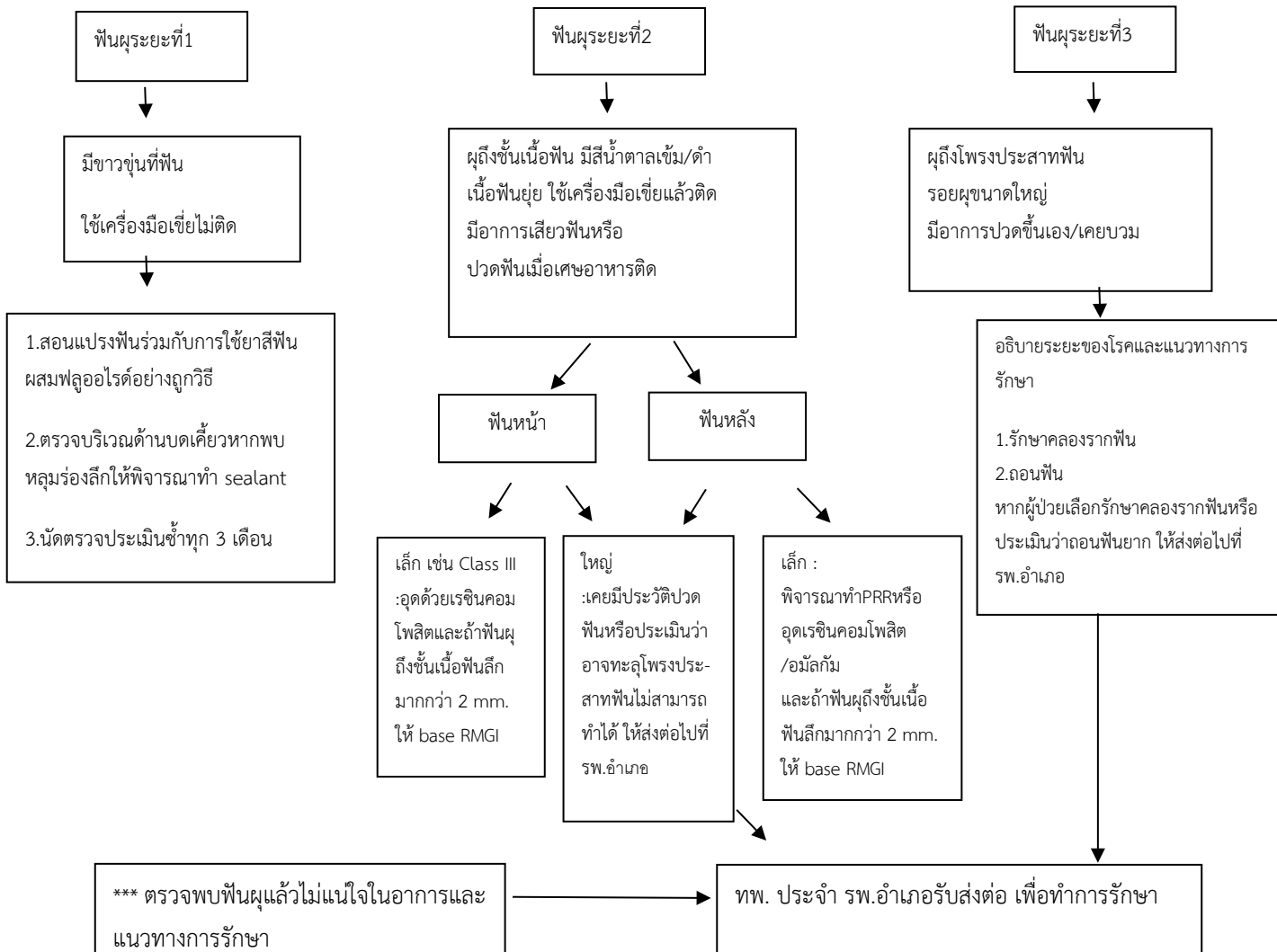
Drug induced – Melanin pigmentation

- ACTH
- Contraceptive
- Phenytoin
- Chlorpropamide
- Quinidine
- Chloroquine
- Azidothymidine
- Minocycline

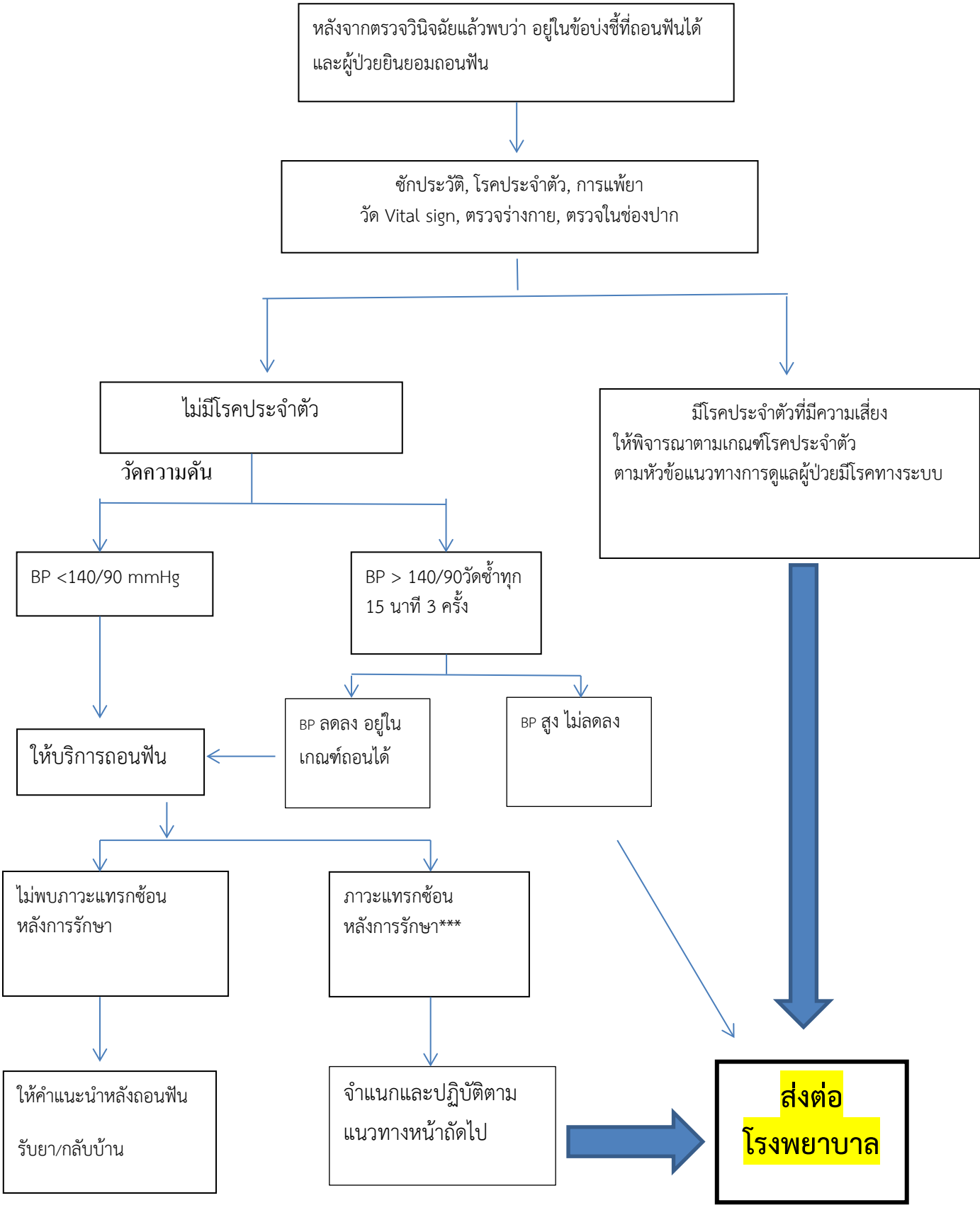
Drug induced – Carcinoma

- Azathioprine
- cyclosporin

แนวทางการอุดฟัน

แนวทางให้บริการถอนฟัน

แนวทางปฏิบัติเมื่อเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังถอนฟัน

1. รากฟันหัก

- รากฟันหักใกล้ maxillary sinus และ inferior alveolar nerve canal ได้แก่ ฟันบนซี่ 6, 7, 8 ฟันล่างซี่ 8 ไม่ควรแคะราก ควรส่งต่อเพื่อวินิจฉัยทางภาพรังสีก่อนการแคะราก
- อธิบายคนไข้ถึงสาเหตุและความจำเป็นในการส่งตัว
- เก็บชิ้นส่วนฟันที่หัก บันทึกรายละเอียดหัตถการ
- ส่งตัวมารับการรักษาต่อที่โรงพยาบาล

2. ฉีดยาชาแล้วไม่ชา

- หลังจากฉีดยาชา 2 หลอดแล้วไม่ชา ให้ส่งต่อมาที่โรงพยาบาล โดยระบุชนิดและปริมาณยาชาที่ใช้

3. ภาวะเลือดไหลไม่หยุดหลังถอนฟัน

- ให้กััดผ้าก๊อชต่อ 15 นาที ถ้าเลือดยังไม่หยุดให้คำแนะนำเบื้องต้น และส่งต่อโรงพยาบาล

4. หากพิจารณาแล้วพบว่า ฟันที่ต้องถอนเกินขีดความสามารถ ของทันตภิบาล ให้ส่งต่อ

ข้อบ่งชี้ในการถอนฟัน

1. ฟันผุลุกลามถึงโพรงประสาทฟัน
2. โรคปริทันต์ที่ไม่สามารถเก็บรักษาได้
3. มีการติดเชื้อหรือพยาธิสภาพบริเวณปลายรากฟัน
4. ฟันที่ไม่สามารถบูรณะได้
5. ฟันที่ไม่มีชีวิต (Pulp necrosis)
6. มีความผิดปกติของตัวฟัน/รากฟัน ที่เป็นปัญหาต่อการรักษาทางทันตกรรมประดิษฐ์ หรือการบูรณะฟัน

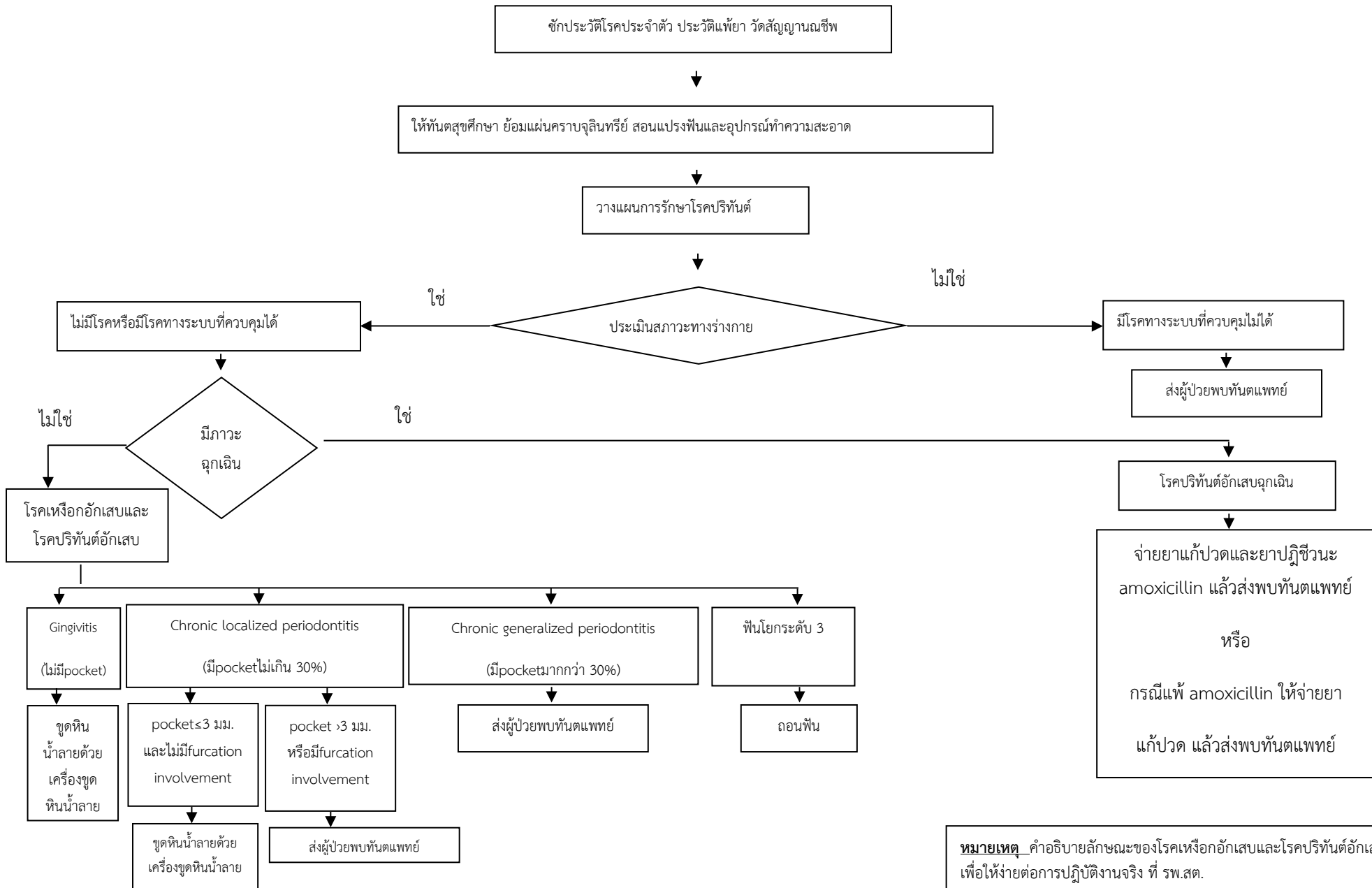
ข้อยกเว้นในการถอนฟันและให้ส่งต่อเพื่อพบทันตแพทย์

1. ข้อพิจารณาทางทันตกรรมจัดฟัน
2. ฟันที่อยู่ในแนวกระดูกขากรรไกรหัก
3. ฟันที่มีความเกี่ยวข้องกับรอยโรคที่เป็นพยาธิสภาพ เช่น เนื้องอกในช่องปาก
4. ข้อบ่งชี้ก่อนการรักษาทางการแพทย์ เช่น ได้รับเคมีบำบัด , ได้รับรังสีรักษา
5. ป้องกันการเกิดการบาดเจ็บ เช่น การถอนฟัน natal teeth , psychiatric or motor disorder
6. พิจารณาแล้วพบว่าเกินขีดความสามารถ เช่น ฟันกรามซี่ที่สาม, เด็กเล็กที่ไม่ให้ความร่วมมือ

แนวทางปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์

1. ชักประวัติโรคทางระบบและประวัติทันตกรรม ประวัติการแพ้ยาการใช้ยารักษาโรคประจำตัว เช่น ยาที่มีผลต่อการแข็งตัวของเลือด เป็นต้น เพื่อประกอบการวางแผนการรักษา วัตถุประสงค์ก่อนทำหัตถการทุกราย
2. ให้ทันตสุขศึกษาโดยการย้อมแผ่นคราบจุลินทรีย์สอนแปรงฟัน ร่วมกับอุปกรณ์ทำความสะอาดฟัน เช่น ไหมขัดฟัน แปรงซอกฟัน
3. วางแผนการรักษาโรคปริทันต์ในผู้ป่วยที่ประเมินระดับสภาพร่างกายเป็นผู้มีสุขภาพร่างกายปกติและผู้ป่วยมีโรคทางระบบเล็กน้อยได้แก่ ผู้ป่วยที่มีโรคทางระบบที่ควบคุมได้ ผู้ป่วยเด็กเล็ก หรือผู้ป่วยสูงอายุส่วนผู้ป่วยที่มีโรคทางระบบที่ควบคุมไม่ได้ ให้ส่งพบทันตแพทย์
4. ทำหัตถการเพื่อรักษาในผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเหงือกอักเสบ และโรคปริทันต์อักเสบเรื้อรังเฉพาะที่ และส่งตัวผู้ป่วยโรคปริทันต์อักเสบเรื้อรังทั้งปากพบทันตแพทย์ (classification อ้างอิงจากสมาคมปริทันตวิทยาประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ.1999 ;classification of periodontal diseases and conditions by AAP 1999)
 - 4.1 โรคเหงือกอักเสบที่มีสาเหตุจากคราบจุลินทรีย์ให้ชุดหินน้ำลายระดับเหนือเหงือกโดยใช้เครื่องชุดหินปูนไฟฟ้า
 - 4.2 โรคเหงือกอักเสบที่สัมพันธ์กับสาเหตุทางร่างกายเช่น วัณโรค การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ ผู้ป่วยเบาหวาน การได้รับยาคุมกำเนิด การขาดสารอาหาร ให้ชุดหินน้ำลายโดยใช้เครื่องชุดหินปูนไฟฟ้า
 - 4.3 โรคปริทันต์อักเสบเรื้อรังเฉพาะที่ให้ชุดหินน้ำลายทั้งระดับเหนือและใต้เหงือกโดยทั่วไปทั้งปาก ด้วยเครื่องชุดหินปูนไฟฟ้ากรณีร่องลึกปริทันต์มากกว่า 3 มิลลิเมตรหรือมี furcation involvement ให้ ส่งผู้ป่วยพบทันตแพทย์
5. กรณีฟันที่เป็นโรคปริทันต์โยกระดับ 3 ให้พิจารณาถอนฟัน โดย
 - ฟันโยกระดับ 1 หมายถึง ฟันโยก ≤ 1 มิลลิเมตรในแนว bucco-lingual
 - ฟันโยกระดับ 2 หมายถึง ฟันโยก > 1 มิลลิเมตรในแนว bucco-lingual
 - ฟันโยกระดับ 3 หมายถึง ฟันโยกในแนว bucco-lingual และ occluso-gingival โดยฟันจะจมลงในเบ้าฟันเมื่อออกแรงกดที่ตัวฟัน
6. กรณีวินิจฉัยโรคเป็นโรคปริทันต์อักเสบฉุกฉุน (acute periodontal abscess) มีหนองปริทันต์ร่วมกับมีอาการปวด ให้จ่ายยาแก้ปวดร่วมกับยาปฏิชีวนะ amoxicillin ถ้าแพ้ยา amoxicillin ให้จ่ายยาแก้ปวดแล้วส่งผู้ป่วยพบทันตแพทย์

แนวทางปฏิบัติกรดูแลผู้ป่วยโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์

หมายเหตุ คำอธิบายลักษณะของโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์อักเสบเรื้อรังต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติงานจริง ที่ รพ.สต.

แนวทางการกำกับการปฏิบัติงานบริการทันตกรรม
ของ
นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)
และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข

4. แนวทางการกำกับการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมของนักวิชาการสาธารณสุข (ทันตสาธารณสุข) และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข

4.1 ด้านการบริหารทรัพยากร

4.1.1 การบริหารทรัพยากรบุคคล

4.1.1.1 ต้องมีนักวิชาการทันตสาธารณสุขและเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขอยู่ประจำในพื้นที่

4.1.1.2 สถานที่ให้บริการทางทันตกรรมแห่งใดมีนักวิชาการทันตสาธารณสุขหรือเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขประจำการ จำเป็นที่จะต้องให้มีผู้ช่วยข้างเก้าอี้เสมอ

4.1.1.3 การศึกษาต่อเนื่อง : ให้มีการเข้าร่วมงานประชุมวิชาการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4.1.2 การบริหารงบประมาณ

4.1.2.1 แผนงานโครงการครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย (5กลุ่มวัย)

4.1.3 การบริหารพัสดุ

ทำแผนบริหารพัสดุ การจัดซื้อ เบิกจ่าย คงคลัง โดยแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ

4.1.3.1 พัส্তুทันตกรรม (วัสดุสิ้นเปลือง) : ทำแผนจัดซื้อวัสดุรายปี, เบิกจาก cup หรือจัดซื้อเองในบางรายการ

4.1.3.2 ครุภัณฑ์ทางทันตกรรม : จัดหาเอง, cup สนับสนุน(งบค่าเสื่อม/งบลงทุน)

4.2 ด้านงานบริการ

4.2.1 ทันตสาธารณสุข : ให้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมป้องกัน ดูแลกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่มวัย

กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ , กลุ่มเด็ก 0-2 ปี , ศพต. , เด็กวัยเรียน 6-12, วัยรุ่น-วัยทำงาน , ผู้สูงอายุ (ติดสังคม/ติดบ้าน/ติดเตียง) , ชมรม, ออกชุมชน, เยี่ยมบ้าน

4.2.2 ทันตกรรมบริการ

- ให้บริการทางทันตกรรม อย่างน้อย 5 คาบ/สัปดาห์
- มีตารางการปฏิบัติงานที่ให้บริการทางทันตกรรมอย่างชัดเจน

***หมายเหตุ 1 คาบ หมายถึง ครึ่งเช้า (9.00-12.00) หรือ ครึ่งบ่าย (13.00-16.00)

4.2.3 การจัดบริการ

- ให้บริการทางทันตกรรมพื้นฐาน ชุดหินปูน, อุดฟัน, ถอนฟัน (ฟันแท้-ฟันน้ำนม ด้วยเทคนิค Infiltrate , sealant , PRR, Apply topical fluoride รวมถึงสามารถให้การตรวจคัดกรองมะเร็งช่องปากเบื้องต้นได้
- มีการออกให้บริการร่วมนอกหน่วยบริการ อย่างน้อย 2 คาบ/เดือน

4.3 งานจัดการข้อมูล

4.3.1 การลงรายงาน

4.3.2 การตรวจฐานข้อมูล

มีการตรวจฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด

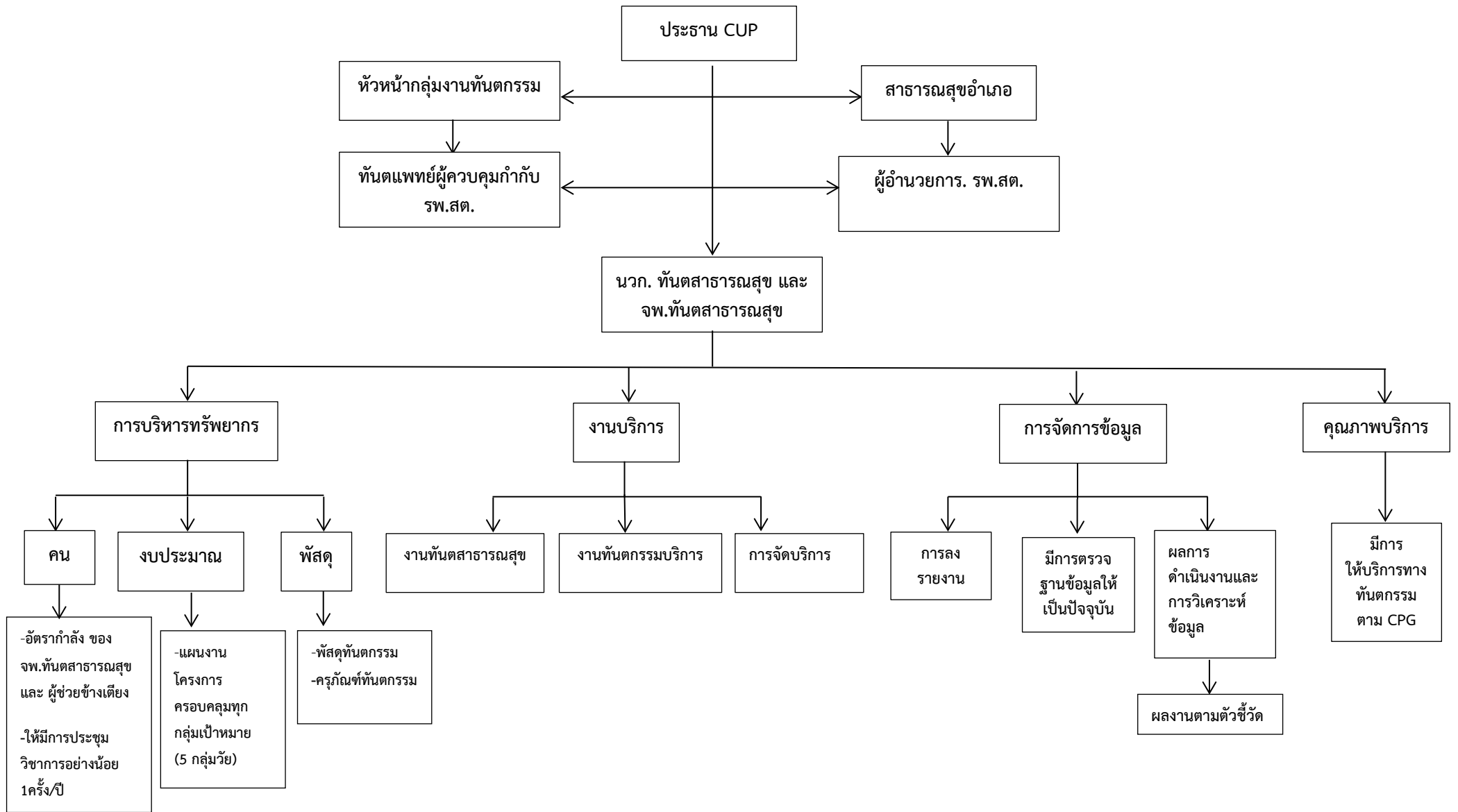
4.3.3 ผลการดำเนินงาน

ผลงานตามตัวชี้วัด ผลการดำเนินงานตาม ตัวชี้วัดทุกระดับ

4.4 การพัฒนาคุณภาพบริการ

ให้บริการทันตกรรมตาม CPG : PCA , รพ.สต ติดดาว , หลักการ 2P safety

แผนผัง แนวทางการกำกับการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมของนักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข)และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข

ภาคผนวก

การประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ อ้างอิง American Academy of Pediatric Dentistry 2014
 ตารางที่ 1 แบบประเมินความเสี่ยงของการเกิดโรคฟันผุในเด็กอายุ 0-5 ปี (สำหรับผู้ให้บริการทางทันตกรรม)

ปัจจัย	เสี่ยงสูง	เสี่ยงปานกลาง	เสี่ยงต่ำ
ทางชีววิทยา - แม่/ผู้ดูแลหลักมีฟันผุลุกลาม (active caries) - ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ - เด็กได้รับนมและเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลระหว่างมื้ออาหารมากกว่า 3 ครั้งต่อวัน - เด็กกินนมที่เติมน้ำตาลขณะนอนหลับ - เด็กที่มีความต้องการการดูแลสุขภาพเป็นพิเศษเช่น เด็กพิการ หรือเด็กที่ดูแลตัวเองไม่ได้ - เด็กที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาประเทศไทย(ไม่ใช่สัญชาติไทย)	ใช่ ใช่ ใช่ ใช่	ใช่	
การป้องกัน - เด็กได้รับน้ำดื่มที่มีฟลูออไรด์ในปริมาณที่เหมาะสมหรือได้รับฟลูออไรด์เสริม - เด็กมีการแปรงฟันทุกวันด้วยยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ - เด็กได้รับฟลูออไรด์เฉพาะที่จากทันตบุคลากร - เด็กมีการดูแลสุขภาพช่องปากที่บ้านอย่างสม่ำเสมอ			ใช่ ใช่ ใช่ ใช่
การตรวจทางคลินิก - เด็กมีฟันผุ/ถอน/อุด มากกว่า 1 ด้าน - เด็กมีรอยโรคสีขาวแบบลูกกลมหรือเคลือบฟันที่บกพร่อง - เด็กมีระดับ strep. mutans ที่สูง - เด็กมีคราบจุลินทรีย์บนฟัน	ใช่ ใช่	ใช่	

ถ้าประเมินพบความเสี่ยงสูงอย่างน้อย 1 ข้อ ถือว่ามีความเสี่ยงสูง

การประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดฟันผุของเด็กโดยรวม : สูง กลาง ต่ำ

การประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ อ้างอิง American Academy of Pediatric Dentistry 2014
ตารางที่ 2 แบบประเมินความเสี่ยงของการเกิดโรคฟันผุในเด็กอายุ ≥6 ปี (สำหรับผู้ให้บริการทางทันตกรรม)

ปัจจัย	เสี่ยงสูง	เสี่ยงปานกลาง	เสี่ยงต่ำ
ทางชีววิทยา - ผู้ป่วยมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ - ผู้ป่วยได้รับขนมและเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลระหว่างมื้ออาหารมากกว่า 3 ครั้งต่อวัน - เด็กที่มีความต้องการการดูแลสุขภาพเป็นพิเศษเช่น เด็กพิการ หรือเด็กที่ดูแลตัวเองไม่ได้ - เด็กที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาประเทศไทย(ไม่ใช่สัญชาติไทย)	ใช่ ใช่	ใช่ ใช่	
การป้องกัน - ผู้ป่วยได้รับน้ำดื่มที่มีฟลูออไรด์ในปริมาณที่เหมาะสม - ผู้ป่วยแปรงฟันทุกวันด้วยยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ - ผู้ป่วยได้รับฟลูออไรด์เฉพาะที่จากทันตบุคลากร - มีการใช้มาตรการป้องกันเพิ่มเติมที่บ้านได้แก่ xylitol, MI paste, antimicrobial - ผู้ป่วยมีการดูแลสุขภาพช่องปากที่บ้านอย่างสม่ำเสมอ			ใช่ ใช่ ใช่ ใช่ ใช่
การตรวจทางคลินิก - ผู้ป่วยมีรอยโรคระหว่างซอกฟันมากกว่า 1 ตำแหน่ง - ผู้ป่วยมีรอยโรคสีขาวแบบลูกกลมหรือเคลือบฟันที่บกร่อง - ผู้ป่วยมีอัตราการไหลของน้ำลายต่ำ - ผู้ป่วยมีวัสดุบูรณะที่บกร่อง - ผู้ป่วยที่ใส่เครื่องมือในปาก	ใช่ ใช่ ใช่	ใช่ ใช่	

ถ้าประเมินพบความเสี่ยงสูงอย่างน้อย 1 ข้อ ถือว่ามีความเสี่ยงสูง

การประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดฟันผุของเด็กโดยรวม : สูง กลาง ต่ำ

รอยโรคพืนมุขกลาม หมายถึง มีคราบจุลินทรีย์อยู่ในตำแหน่งที่ไม่ใช้งานเช่น ฟันผิวเรียบ คอฟันสีขาวทึบ ฟันผิวขรุขระหรือมีฟันผิวแตกหัก

รอยโรคพืนมุขไม่กลาม หมายถึง ไม่มีคราบจุลินทรีย์อยู่ในตำแหน่งที่ไม่ใช้งาน (เหนือขอบเหงือก) มีลักษณะสีน้ำตาล เงามีความต่อเนื่อง เรียบ และฟันผิวแข็ง

Rule of ten เป็นวิธีการพิจารณาฉีดยาเฉพาะที่(infiltration) หรือยาชาสกัดประสาท (nerve block) ที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่ต้องรักษาฟันในขากรรไกรล่าง ฟันน้ำนมถูกแบ่งเป็นหมายเลข 1-5 ตามตำแหน่ง บนขากรรไกร(ฟันตัดกลาง = 1 ฟันกรามซี่ที่สอง = 5) หมายเลขนี้จะถูกเพิ่มตามอายุของเด็ก ถ้าจำนวนเท่ากับ 10 หรือน้อยกว่า การฉีดยาเฉพาะที่จะมีความเหมาะสมมากที่สุด ถ้ามากกว่า 10 การฉีดยาชาสกัดประสาท มีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การจัดระดับสภาพร่างกายผู้ป่วยของสมาคมวิสัญญีวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา(ASA) ปี พ.ศ.2557

ระดับที่	นิยาม	ตัวอย่าง
ASA I	ผู้มีสุขภาพร่างกายปกติ	ผู้ที่ร่างกายแข็งแรง ไม่เสพยาสูบ/สุรา (หรือเพียงเล็กน้อย)
ASA II	ผู้ป่วยมีโรคทางระบบเล็กน้อย	โรคที่ไม่จำกัดการทำงานของอวัยวะสำคัญเช่น ผู้เริ่มสูบบุหรี่ มี โรคปอดเล็กน้อย ผู้ดื่มสุราเป็นประจำ หญิงตั้งครรภ์ ผู้มีดัชนีมวลกาย 30-40 โรคเบาหวาน/ความดันโลหิตสูงที่ควบคุมได้ดี
ASA III	ผู้ป่วยมีโรคทางระบบรุนแรง	มีการจำกัดการทำงานของอวัยวะมาก มีโรคร้ายแรงปานกลางถึง รุนแรงหนึ่งโรคขึ้นไปเช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงที่ไม่ได้ ควบคุม โรคถุงลมโป่งพอง ภาวะอ้วน ดัชนีมวลกายมากกว่า 40 โรคตับอักเสบที่กำลังแสดงอาการ พิษสุราเรื้อรัง ผู้ป่วยฝัง เครื่องกระตุ้นหัวใจ โรคไตวายระยะสุดท้ายที่ต้องฟอกเลือด เด็ก คลอดก่อนกำหนดอายุน้อยกว่า 60 สัปดาห์ ผู้ป่วยที่มีประวัติใน ระยะมากกว่า 3 เดือนที่มีอาการกล้ามเนื้อหัวใจตาย หลอดเลือดในสมองแตก ภาวะสมองขาดเลือดชั่วคราว หลอด เลือดหัวใจตีบ หรือใส่ Stent
ASA IV	ผู้ป่วยมีโรคทางระบบร้ายแรง ที่พร้อมจะคุกคามชีวิต	ผู้ป่วยที่มีประวัติในระยะ 3 เดือนที่มีอาการกล้ามเนื้อหัวใจตาย หลอดเลือดในสมองแตก ภาวะสมองขาดเลือดชั่วคราว หลอด เลือดหัวใจตีบ หรือใส่ Stent กล้ามเนื้อหัวใจระยะขาดเลือด ลิ้นหัวใจไม่ทำงานชนิดร้ายแรง การติดเชื้อในกระแสเลือด DIC ไตวายเฉียบพลันหรือโรคไตวายระยะสุดท้ายที่ไม่ได้ฟอกเลือด
ASA V	ผู้ป่วยที่พร้อมเสียชีวิต หากไม่ทำหัตถการ	ผนังหลอดเลือดที่โป่งพองแตก การบาดเจ็บรุนแรง เลือดคั่งใน สมอง ถ้าใส่ขาดเลือดจากโรคหัวใจ หรือ การหยุดทำงานหลายอวัยวะสำคัญ
ASA VI	ผู้ป่วยสมองตายสามารถ บริจาคอวัยวะได้	-

การจัดกลุ่มโรคเหงือกตามสมาคมปริทันตวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา (Classification of Periodontal Diseases and Conditions by AAP 1999)

I. Gingival Diseases A. Dental plaque-induced gingival diseases* 1. Gingivitis associated with dental plaque only a. without other local contributing factors b. with local contributing factors (See VIII A) 2. Gingival diseases modified by systemic factors a. associated with the endocrine system 1) puberty-associated gingivitis 2) menstrual cycle-associated gingivitis 3) pregnancy-associated a) gingivitis b) pyogenic granuloma 4) diabetes mellitus-associated gingivitis b. associated with blood dyscrasias 1) leukemia-associated gingivitis 2) other 3. Gingival diseases modified by medications a. drug-influenced gingival diseases 1) drug-influenced gingival enlargements 2) drug-influenced gingivitis a) oral contraceptive-associated gingivitis b) other 4. Gingival diseases modified by malnutrition a. ascorbic acid-deficiency gingivitis b. other B. Non-plaque-induced gingival lesions 1. Gingival diseases of specific bacterial origin a. <i>Neisseria gonorrhoea</i>-associated lesions b. <i>Treponema pallidum</i>-associated lesions c. streptococcal species-associated lesions d. other 2. Gingival diseases of viral origin a. herpesvirus infections 1) primary herpetic gingivostomatitis 2) recurrent oral herpes 3) varicella-zoster infections b. other	3. Gingival diseases of fungal origin a. <i>Candida</i>-species infections 1) generalized gingival candidosis b. linear gingival erythema c. histoplasmosis d. other 4. Gingival lesions of genetic origin a. hereditary gingival fibromatosis b. other 5. Gingival manifestations of systemic conditions a. mucocutaneous disorders 1) lichen planus 2) pemphigoid 3) pemphigus vulgaris 4) erythema multiforme 5) lupus erythematosus 6) drug-induced 7) other b. allergic reactions 1) dental restorative materials a) mercury b) nickel c) acrylic d) other 2) reactions attributable to a) toothpastes/dentifrices b) mouthrinses/mouthwashes c) chewing gum additives d) foods and additives 3) other 6. Traumatic lesions (factitious, iatrogenic, accidental) a. chemical injury b. physical injury c. thermal injury 7. Foreign body reactions 8. Not otherwise specified (NOS)

การจัดกลุ่มโรคเหงือกตามสมาคมปริทันตวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา (Classification of Periodontal Diseases and Conditions by AAP 1999)

<ul style="list-style-type: none"> II. Chronic Periodontitis[†] <ul style="list-style-type: none"> A. Localized B. Generalized III. Aggressive Periodontitis[†] <ul style="list-style-type: none"> A. Localized B. Generalized IV. Periodontitis as a Manifestation of Systemic Diseases <ul style="list-style-type: none"> A. Associated with hematological disorders <ul style="list-style-type: none"> 1. Acquired neutropenia 2. Leukemias 3. Other B. Associated with genetic disorders <ul style="list-style-type: none"> 1. Familial and cyclic neutropenia 2. Down syndrome 3. Leukocyte adhesion deficiency syndromes 4. Papillon-Lefèvre syndrome 5. Chediak-Higashi syndrome 6. Histiocytosis syndromes 7. Glycogen storage disease 8. Infantile genetic agranulocytosis 9. Cohen syndrome 10. Ehlers-Danlos syndrome (Types IV and VIII) 11. Hypophosphatasia 12. Other C. Not otherwise specified (NOS) V. Necrotizing Periodontal Diseases <ul style="list-style-type: none"> A. Necrotizing ulcerative gingivitis (NUG) B. Necrotizing ulcerative periodontitis (NUP) VI. Abscesses of the Periodontium <ul style="list-style-type: none"> A. Gingival abscess B. Periodontal abscess C. Pericoronal abscess 	<ul style="list-style-type: none"> VII. Periodontitis Associated With Endodontic Lesions <ul style="list-style-type: none"> A. Combined periodontic-endodontic lesions VIII. Developmental or Acquired Deformities and Conditions <ul style="list-style-type: none"> A. Localized tooth-related factors that modify or predispose to plaque-induced gingival diseases/periodontitis <ul style="list-style-type: none"> 1. Tooth anatomic factors 2. Dental restorations/appliances 3. Root fractures 4. Cervical root resorption and cemental tears B. Mucogingival deformities and conditions around teeth <ul style="list-style-type: none"> 1. Gingival/soft tissue recession <ul style="list-style-type: none"> a. facial or lingual surfaces b. interproximal (papillary) 2. Lack of keratinized gingiva 3. Decreased vestibular depth 4. Aberrant frenum/muscle position 5. Gingival excess <ul style="list-style-type: none"> a. pseudopocket b. inconsistent gingival margin c. excessive gingival display d. gingival enlargement (See I.A.3. and I.B.4.) 6. Abnormal color C. Mucogingival deformities and conditions on edentulous ridges <ul style="list-style-type: none"> 1. Vertical and/or horizontal ridge deficiency 2. Lack of gingiva/keratinized tissue 3. Gingival/soft tissue enlargement 4. Aberrant frenum/muscle position 5. Decreased vestibular depth 6. Abnormal color D. Occlusal trauma <ul style="list-style-type: none"> 1. Primary occlusal trauma 2. Secondary occlusal trauma
--	--

ปริมาณยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ที่แนะนำ

ช่วงอายุ	ปริมาณยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ (1,000 ส่วนในล้านส่วน)	คำแนะนำเพิ่มเติม
ฟันซี่แรกขึ้น – อายุต่ำกว่า 3 ปี	ตะขอนแปรงพอเปียก	ผู้ปกครองแปรงให้และเช็ดฟองออก
อายุ 3 – อายุต่ำกว่า 6 ปี	เท่ากับความกว้างของแปรง	ผู้ปกครองบีบยาสีฟันให้และช่วยแปรงฟัน
อายุ 6 ปีขึ้นไป	เท่ากับความยาวของแปรง	ให้เด็กแปรงเองและผู้ปกครองตรวจซ้ำ

เอกสารอ้างอิง

1. อรสา ไวกกุล, จิรพันธ์ พันธุ์วุฒิกร, วัชรวิ จังศิริวัฒนธำรง. การวางแผนการรักษาทางทันตกรรมในผู้ป่วยที่มีโรคทางระบบ : พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : โฮลิสติก แพบลิชชิ่ง; 2552.
2. สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, แนวทางการรักษาโรคความดันโลหิตสูงในเวชปฏิบัติทั่วไป พ.ศ.2551.
3. สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย, แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับโรคเบาหวาน พ.ศ.2551.
4. วสันต์ สุเมธกุล, ปัญหาทางอายุรศาสตร์ในเวชปฏิบัติ : พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : ออฟเซ็ท ครีเอชั่น ; 2553.
5. แนวทางการปฏิบัติงานบริการทันตกรรม ของ นักวิชาการสาธารณสุข(ทันตสาธารณสุข) และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข จังหวัดขอนแก่น
6. Armitage GC. Development of a Classification System for Periodontal Diseases and Conditions. Annals of Periodontology 1999
7. Caries risk assessment from American Academy of Pediatric Dentistry 2014
8. แนวทางการใช้ฟลูออไรด์เพื่อป้องกันฟันผุในประเทศไทย ราชวิทยาลัยทันตแพทย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2556
9. แนวทางพิจารณารักษาทางทันตกรรมในผู้ป่วยที่มีโรคทางระบบ กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว